

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 12

XV aastakäik

1939

Tellimise hind postiga:

aastas	150 senti
6 kuu peale	75 " "
1 " "	15 " "
Välismaale aastas 200 s.	

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toimetus: Tallinn, Pärnu 41, krt. 3. Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad ja postiasutused.
Üksiknumber 15 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk.	kr. 50.—
1/2 "	" 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. "	7.25
Teksti ees —	50% kallim

Tööstusruumide valgustusest

Dr. Artur Paomees

Tööstusruumide tervishoiulisis küsimusis väärib valgustusküsimus kahtlemata esmajoonelist tähelepanu.

Eshlemann peab head tööstusruumide valgustust, tublide tööjõudude ja ajakohaste masinate kõrval, kolmandaks põhitoeks ratsionaalsele fabrikatsioonile. Ühe äralangemine nendest muudaks kogu ettevõtte savijalgadel seisvaks.

Kehv valgustus ei mõju mitte ükski halvavalt tööliste tervislikule olundile, ei häiri kehalist heaolu, vaid ta mõjutab tugevasti ka tööliste psüühilist seisundit.

Hea valgustus hoiab erkvel, suurendab töötahet, mõjub tujutõstvalt, on — ühe sõnaga — inimese hingelisele heaolule positiivseks mõjuriks.

Valguse puudulikkus tekitab aga tööpõlgust, mõjub suigutavalt, uimaseks tegevvalt ja meeleolule rusuvvalt.

Naistöölised kannatavad sellaste psüühiliste tunnete mõjutuste all enam kui mehed.

Kehv valgustus vähendab veel tähelepanuvõimet ja ettevaatlikkust, milledest tingitult tekivad õnnetusjuhtumid. Inglise ja Ameerika uurimisandmeil on 20—25% tööõnnetusjuhtumite põhjuseks olnud kas puuduv või mittekiillaldane valgustus. Valgus on ka igasuguse

mustuse ja kasimatuse vaenlaseks. Ta tõstab need pahed esile, teeb nad silmatorkavaks ja otsegu sunnib neid kõrvaldama.

Loomulikult ei kehti hea valgustuse nõue ainult tööstuste pearuumide kohta, vaid samaväärset tähelepanu vajavad ka kõrvalruumid, käigud ja koridorid, trepid, riietusruumid, käimlad, õued jne. Kõikidesse tööstusruumidesse peab päeval pääseda küllaldaselt päevavalgust ja pimedatel aegadel peavad need olema valgustatud nõuetekohaste tarvilise valgustusvõimega kunstlike valgustusallikate poolt.

Valgustuse tugevus peab olema:

koridorides, treppidel, laoruumes	Lux'i	10
tööstusruumes üldvalgustuseks		10—25
töökohtadel, kus tegeldakse suuremate esemetega (sepad, plekisepad, valajad, puusepad jne.)		20—40
töökohtadel, kus tegeldakse juba peenemate üksikasjadega (lukusepad, monteerijad, tislendid, trüki-, laboratooriumi-, büroo- ja kirjutustöö jne.)		50—60

peentöö töökohtadel (trüki-
ladumine, kudumine, peen-
mehaanika, joonistamine
jne.) . . . . . 70—100
töökohtadel, kus nägemist tuleb
eriti pingutada (kellasepad,
graveerijad, kullasepad,
õmblustöö jne.) 100—160—200

Lux'i

vavalguse faktor) langeb alla 0,1%,
vajavad ka kõige heledama väljas valit-
seva päevavalguse korral kunstlikku
valgustust. Weber'i järgi on harilikult
siseruumes päevavalguse faktori
suuruseks 0,5—10,0%.

Töökohas peab olema näha vähimalt
tükike vaba taevast ja valgus peab
langema vähimalt 45° all.

Üldiselt lasevad vaid ülemised ehi-
tuskorrad päevavalgust korralikult ära
kasutada (2—10%).

Et ruumidesse pääseks rohkesti val-
gust, tuleb aknapinda võrreldes põran-
dapinnaga tõsta. Ka ei tohi aknaraamid
olla liialt laiad.

Aknapinna suhe põrandapinnaga
peab olema:

peenmehaanikatööstusis	1:5 kuni 1:3
jämedamate tööde juures	1:7 „ 1:5
lao- ja kõrvalruumides	1:10 „ 1:6

Kuid suurtel akendel on ka oma pahed.
Kõigepealt nad soodustavad külmal ajal
ruumide soojusekadu ja, teiseks, kunst-
liku valgustuse puhul nad ei reflekteeri
valgust, klaas laseb valguskiired läbi.
Selle kohta pikemalt kunstliku valgus-
tuse probleemi käsitlemisel.

Tähtis on ka valguse langemise
suund. Paljude tööalade juures on tar-
viline, et valgus langeks töökohale va-
sakult poolt, et töötav parem käsi ei
tekitaks käesolevale tööle varje (bü-
rootööd, joonistamine jne.). Veel pa-
rem on aga kahepoolne valgustus, eriti
suuremate ruumide juures, kuna ühe-
poolse valgustuse puhul juba 8—10
meetrit aknast kaugel asetsevatel töö-
kohtadel valitseb valguse puudus. Neist
raskusist on püütud mitmel pool, ühe-
kordsete tööstusruumide juures, üle
saada katuseakende abil, kuid viimased
muutuvad tulutuks talvel lumisel ajal,
kus katusel asetsevad aknad kattuvad
paksu valgust mitteläbilaskva lume-
korruga. Ka on katuseakende halbu-
seks nende puhastamisega seoses olevad
raskused, ja ometi mustuvad katuse-
akende klaasid, tolmu ja tahma läbi,
kõige enam. Aknaklaaside aeg-ajaline
puhastamine omab üldse olulise täht-
suse, kuna tolmunud ja tahmaste aken-
de poolt absorbeeritakse kuni 90% val-
gustusest.

Tegelikult ei saa töökoha valgustata-
vuse arvustamisel leppida ainult val-
gustusallika valgustusvõime vaatlemi-
sega, vaid tarvilist tähelepanu tuleb
omistada veel valguse hajumisele (re-
flekteerimisele), käsiloleva töömaterjali
valguseneelavusele (absorptsioonile) ja
muudele pisematele tööstuslikele üksik-
asjadele.

On ju kõigile teada, et näiteks musta
värvusega riidega tegelemisel vajatakse
tugevamat valgustust kui heleda riide
puhul jne.

Vähese valgustuse korral tuleb töö
juures silmi pingutada. Tööese tuuakse
silmadele liig lähedale, mis väsitab sil-
mi ja mille tulemuseks on peavalud, või
jälle kummardutakse liialt tööeseme
kohale, mistõttu teatavad siseorganid
sativad surve alla. Säärane pikema-
kestvuseline mõjutus tekitab tervise-
rikkeid üksikute elundite normaalsete
talituste häirimise tõttu.

Nagu juba tähendatud, tuleb töös-
tuste valgustusküsimusis teha tegemist
kahesuguse valgustusega: loomuliku
valgustusega, s. o. päevavalgusega,
ja kunstliku valgustusega.

Loomuliku valguse algallikaks on
päike. Loomuliku valguse intensiivsus
on väga kõikumine, ja seda mitte ainult
aastaegade järgi, vaid isegi ühel ja
samal päeval, samal kohal, lühemal
ajavahemikul, võib valgus vabas loodus-
ses kõikuda 1300—30.000 Lux'i vahel,
olenedes pilvitusest, sadudest, ududest
jne.

Sagedasimaks puuduseks on, et töös-
tusruumid kannatavad just loomuliku
valgustuse puudulikkuse all — aknaid
on vähe, nad on väikesed ja madalad.

Ka kasutatakse tööstuslikeks otstar-
beiks tihti keldriruumi, kuhu loomulik-
ku valgust pääseb aga väga vähe, kus
sisevalgustuse tugevus on vaid $\frac{1}{100}$
välisvalgusest. Ruumid, milledes välis-
valguse suhe sisevalgusega (n.-n. päe-

Tähelepanu väärib ka tööstusruumide seinte värvus. Ruumide valgustuse intensiivsuse tõstmiseks tuleb valida heledad seinte värvid, kuna need neelavad valguskiiri kõige vähem, hajudes neid tagasi.

Siin mõningad arvud hajuvuse kohta:

valge kahvelk.	heidab tagasi	80—85%	valgusest
valge olivärv	„ „	75—85%	„
kollane värvus	„ „	61—75%	„
punakaskollane	„ „	49—69%	„
hele krohv	„ „	40—50%	„
heleroheline	„ „	40%	„
kiirgav punane	„ „	27%	„
tumehall	„ „	10%	„
tumesinine	„ „	5—9%	„
must	„ „	4—5%	„

Sellest on näha, missuguse tähtsuse omab seinte värvuse valik. Loomulikult tuleb hoolitseda ka selle eest, et seinad ja laed püsiksid puhtad, oma algvärvuse säilitaksid, kuna tolmunud ja tahmunud seinad ja laed omavad musta värvusega peaaegu võrdse valgusehajuvuse.

Kunstlik valgustus. Kunstliku valgustusena omavad praegusel ajal petrooleum ja valgustusgaas veel vaid väikese osatähtsuse, kuna elektervalgustus need igal pool on surunud tagaplaanile.

Kunstliku valgustuse põhinõudeiks on:

- 1) tulekahjude tekitamise oht peab olema välditud;
- 2) ei tohi mõjuda halvavalt tööliste tervislikule seisundile;
- 3) peab olema küllaldaselt tugev;
- 4) peab olema ühtlane, valgustustugevus ei tohi kõikuda ja valgus alatiselt vilkuda;
- 5) langemise suund töökohale peab olema õige;
- 6) ei tohi tekitada silmade pimesust;
- 7) ei tohi tekitada liig intensiivseid varje.

Kunstlike valgustuspunktide asetaamine tööstusruumes vajab oskust. Tuleb valvata selle järele, et valgustus oleks kõikide ruumide osade vahel ühtlaselt jaotatud, et sambad, transmioonid, masinate osad, kraanid, talad jne. ei varjaks valgustuspunkte.

Suuremate tööstusruumide üldvalgustuse efekte on võimalik saavutada ka-

hel teel — rakendades tegevusse kas vähesel arvul tugevavõimelisi või rohkemal arvul väiksemavõimelisi valgustuspunkte. Kuigi esimese mooduse tarvituselevõtt võimaldab anda tööstusruumidele avarama ja meeldivama mulje, mis mõjub tööliste psüühilisele mugavustundele kõrgendavalt, ei saa seda liig tugevate ja teravate varjude tekitamise tõttu pidada eelistatavaks.

Omavahel ühenduses seisvate ruumide valgustus peab olema oma tugevusest enam-vähem ühtlane, kuna vastasel korral silm ei suuda heledamini valgustatud ruumist pimedamasse minekul küllalt ruttu kohaneda, mis võimaldab tööõnnetuste tekkimist ja pealeselle mõjub sagedasel ühest ruumist teise käimisel (pidev valgustuse tugevuse muutlikkus) nägemiselunditele häirivalt.

Valgustuspunktide asetusest ja neist väljuvate valguskiirte laialilagunemise viisidelt võib kunstlikku valgustust jagada kolme liiki: direktseks, poolindirektseks ja indirektseks.

Direktne on valgustus siis, kui valguskiired laienevad valgustuspunktist otseselt ja valgustatavat kohta valgustatakse otseselt kiirte poolt.

Poolindirektne on valgustus siis, kui enam kui pool valguskiirtest juhitakse vastu lage ja seinu, kust need hajutatakse tagasi, kuna ülejäänud kiired tungivad otseselt läbi kiiri laialipuistava kesta (näit. piimklaasi) valgustatavale kohale.

Indirektse valgustuse puhul juhitakse läbipaistmatu reflektori abil kõik valgustuspunktist väljuvad valguskiired laele ja seintele ja töökohti valgustatakse sealt hajuva valguse poolt.

Missugust valgustustüüpi kusagil tarvitada, see sõltub valgustatavate ruumide iseloomust, töö iseloomust, tarvitatava toormaterjali ja tootodete iseloomust.

Kui tööstusruumide laed ja seinad on tumedavärvuselised, või nad on tugevasti määrunud ja nende puhtana hoidmine on seotud ülepääsmatute raskustega, siis ei saa kasutada indirektset ja poolindirektset valgustust, kuna siis hajutatava valguse hulk on liig väike. Ka suured klaaslaed (katusak-

nad) ja ulatuslikud aknad ei soodusta indirektse valgustuse kasutamist, kuna klaas laseb valguskiiri läbi, ei haju ta neid küllaldaselt. Sellest raskusest on aga võimalik üle saada, kui tööstusruumidesse avanevad klaasipinnad kunstliku valgustuse tarvitamise puhul seestpoolt katta heledate valgust haju-
tavat luukidega.

Valgustustüüpide suurimaks erinevuseks on varjude tekitamine. Direktse valgustuse juures on varjud kõige tugevamad, poolindirektse ja indirektse puhul suhteliselt nõrgemad.

Varjud aga mõjuvad segavalt peenmehaanikatöö puhul, vormilisel, modelleerimisel, montaažil, joonestamisel ja paljude teiste peeneiseloosuliste tööde juures.

Ka soodustavad need nähtavuse vähenemist — varjus asetsevad tööriistad ja esemed ei hakka kergesti silma. Treppidel, põrandaastmeil ja ka mujal võivad varjud saada tööõnnetuste põhjustajaks.

Läikivate ja peegeldavate esemete, nagu läikpleki, poleeritud metallesemete, läikivate masinaosade jne. käsitlemine nõuab jälle indirektset või poolindirektset valgustust.

Soovitav on tarvitada rööbiti tööstusruumide üldvalgustusega üksiktöökohade valgustust, eriti veel seal, kus suuremasse tööstusruumi on paigutatud vaid mõned üksikud töökohad.

Kuid olgu siinkohal kohe öeldud, et valgustuse sisseseadmisel üksiktöökohadele ärgu püütagu tehtud kulu tasa teha ja kokkuhoidu teostada ruumide üldvalgustuse arvel, kuna liigne kontrast heledalt valgustatud töökoha ja pimedavõitu üldruumide vahel mõjub väsitavalt tööliste silmadele.

Üheks tähtsaimaks tervishoiuliseks küsimuseks valgustusprobleemi juures on, et valgustuspunktid asetataks nii, et neist väljuvad valguskiired ei satuks otse tööliste silmadesse. Selle vältimiseks kasutatakse mitmesuguseid reflektoreid. Reflektorite ülesandeks on ühelt poolt varjata valgustusallikat silmade eest ja teiselt poolt anda valguskiirtele teatav soovitud langemissuund ja neid koguda (kontsentreerida). Sel

viisil saavad töökohad ja käsil olevad tööesemed intensiivsema valgustuse osalisiks. Nii suurendab paberist sirm 25-kordselt, piimklaasist reflektor 30-kordselt, emailitud reflektor 65-kordselt ja poolkuulitaoline reflektor 250-kordselt töökoha valgustuse intensiivsust.

Reflektorite tarvitamist sageli aga hüljatakse. Tegelikus elus näeme tihti harilikust klaasist valgustuslampe otseselt rippumas tööplatsi kohal, nii et tööline seal töötades on sunnitud otse valgusallikasse vaatama. Seetõttu saavad aga silmad pimestatud, ja pimestus on seda tugevam, mida tumedam on ruumiline tagapõhi. Lamedad taldrikutaolised reflektorid ei paku silmadele siinkohal mingit kaitset. Pimestuse tagajärjel nägemisteravus väheneb, tekitab silma sidekestade põletikud ja peavalud. Ka õnnetusjuhud on pimestatud silmade puhul kergesti võimalikud.

Töölised püüavad sageli ise end selles hädas avitada, varjates valgusallikat etteriputatud paberiga või riidetükikesega.

Heade ja otstarbekohaste reflektorite tarvituselevõtmine tasub end ka majanduslikult, kuna see võimaldab väiksemavõimeliste valgustuslampide raken-
dust.

Unarusse ei tohi jätta aga ka reflektorite korrashoidu. Peeglilised reflektorid näiteks määrduvad väga ruttu ja kergesti, andes siis joonetatud valgustust, mis on eriti segav peentööde juures.

Ka valgustuskehade puhtuse eest tuleb aeg-ajalt hoolitseda, kuna nende tolmuimine võib vähendada valgustusvõimet 30—40% võrra. Puhastamise tiheduse tingib valgustuskehade tööstuslik iseloom — tolmu- ja tahmarikastes tööstustes tuleb seda teostada sagedamini.

Olgu lõpuks veel tähendatud, et külladane ja otstarbekohane valgustus väldib töörikkeid, mistõttu paraneb tootodete kvaliteet.

Nüüd muidugi tekib küsimus, kes peab kõige enam huvi tundma tööstusruumide küllaldasest valgustatavuse vastu? Mõistlik tööstuse omanik kindlasti ise, sest seega ta ei väldi mitte

üks puuduliku valgustuse tõttu tekkinud tööõnnetustega seoses olevaid ääretuid sekeldusi, vaid ta suudab sel moel turule lasta ka kõrgemakvaliteedilist kaupa. Samuti on kindlaks tehtud, et hästi valgustatud tööstusruumid võimaldavad tõsta ka valmistatavate toodete hulka — tööliste töövoime ja töötamise kiiruse suurenemise kaudu.

Kui aga tööstuse omanik osutab hoolimatust käsitletava küsimuse otstarbekohaseks lahendamiseks, siis peavad selle vastu huvi tundma ka haigekassad, kuna puuduliku valgustuse tõttu tekkinud haiguste ja tööõnnetuste kaudu riivatakse ka nende huvipiirkondi.

Ja lõpuks peab sellest huvituma töölistikond ise, sest kõikide selle küsimu-

sega seoses seisvate pahede realiseerimine toimub ju töölistikonna üksikliikmete tervise arvel. Aeg on muutunud mass-töölistikonna teadlikuks töölistikonaks ja viimane peab huvituma ja peab püüdma oma teadmisi tööstustervishoiulistes põhiküsimustes täiendada, et ta oskaks õigesti arvustada tegelikus elus valitsevaid tööstustervise seoses olevaid olukordi, et esinevate puuduste ja pahede ilmnemisel juhtida neile tähelepanu ja tarviduse korral ka kategoorilisemate nõuetega välja astuda, kuna üksikute tervise kaitse on ju üheks lüliks kogu rahva tervise kaitse ahelastikus ja sellased nõuded toimuvad üleriikliku rahvatervishoiu kaitse huvides.

Tööliste palgalise puhkeaja laiendamise küsimus

Antropos.

Palgalise puhkeaja seaduse ulatuse ja puhkeaja pikkuse laiendamise küsimus ei ole uus küsimus, vaid tööliste palgalise puhkeaja laiendamine ja pikendamine on püsinud päevakorral juba neli aastat, nimelt 1934. a. detsembrist alates, mil anti Riigivanema poolt dekreedina tööstustööliste palgalise puhkeaja ja töölepingu lõpetamiseks tarviline ülesütlemise aja pikendamise seadus (RT 1934, 108, 804). See 1934. a. seadus, mida täpsustas veel sotsiaalministri poolt 1935. a. jaanuaris antud tööstustööliste palgalise puhkeaja andmise määrus (RT 1935, 5, 31), tõi esmakordselt Eesti tööõiguse seaduseandluse tööstustööliste palgalise puhkeaja mõiste, kuid puuduliku redaktsiooni ja kitsa ulatuse tõttu kutsus ka kohe esile rahulolematuse ja parandamise ning laiendamise nõuded.

1934. a. palgalise puhkeaja seadus on kehtiv ainult nende tööstuslike käitiste kohta, kus kaevandatakse maapõuevarasid, valmistatakse või töötatakse ümber saadusi ja kus töötab vähimalt viis seesugust töölist, kellega on sõlmitud palgaleping vähema kui kuuajalise palga alusel (§ 1). Järelikult ei kuulu üldse selle seaduse alla ehitustööstus ja transport (veondus), samuti ka väiksemad kaevanduslikud ja vabrikutehaselised käitised, kus töötab alla viie seesuguse tööliste. Seaduse järgi on sellele alluva tööstusliku käitise valdaja kohustatud andma oma töölistele, kes vähimalt ühe aasta — arvates 23. septembrist kuni 23. septembrini (määruse § 2) — katkestamatalt tema käitises on töötanud, iga aasta vähimalt seitse päeva järjest kestva palgalise puhkuse (§ 2) ajavahemikul 1. jaanuarist kuni 1. oktoobrini (määruse § 3). Sealjuures on aga käitise valdajal võimalus eeltähendatud palgalise puhkuse andmise kohustusest vabaneda, kui ta maksab puhkuseõiguslikule töölistele tasu seitse päeva eest, nim. jõulupäeva (3 päeva), uusaasta, iseseisvuspäeva, suurede ja esimese ülestõusmispäeva eest,

kuusuures nimetatud pühadel peavad töölised olema töölt vabad (§ 4 ja määruse § 4). Kui aga tööandja ei ole töölistele, kes 23. septembrini on ühe aasta katkestamata töötanud, annud 1. oktoobrini palgalist puhkust või maksanud eeltähendatud pühade eest lisatasu, siis on ta kohustatud maksma 1. oktoobrile järgneval palgamaksupäeval seitse päeva palga pooleteisekordselt (§ 7 ja määruse § 6). Lahkub aga tööline töölt enne 1. oktoobrit ja lahkumise momendini ta on käitises töötanud vahetpidamata vähimalt ühe aasta ega ole saanud palgalist puhkust ega lisatasu pühade eest, siis on tal lõpparve saamise juures õigus nõuda seitse päeva palka (§ 6 ja määruse § 7). Need on lühidalt olulisimad põhimõtted 1934. a. seadusest. Seaduse puuduliku redaktsiooni tõttu on aga nende põhimõtete elluviimine tekitanud rea arusaamatusi, kohtuprotsesse (näit. praegu kestev protsess Tartu klaasivabriku ja osa tööliste vahel), mitmesuguseid tõlgendusi ning vaidlusi, eriti aga lõpparve andmisel seitse päeva palga maksamise küsimuses (n. E. Sonini senist praksist muuta tahtev kirjutus „Kaubandus-tööstuskoja Teatajas“ nr. 6 k. a. ja I. Rebase kirjutused „Tööliskoja Teatajas“ nr. 4 — 1938 ja nr. 5 k. a.) ja puhkuse tasu maksamise küsimuses seaduses nimetatud, kuid lähemalt defineerimata põhitasu (§ 5) alusel. Seaduse kitsa ulatuse ja rea arusaamatuste tõttu on päris mõistetav, et juba selle kehtimahakkamisest alates on Eesti Haigekassade Liit, haigekassade konverentsid ja tööliste kongressid, Töölistikoda ning üksikud kutseühingud ja nende keskkliit taotlenud kehtiva palgalise puhkeaja seaduse muutmist. Punase niidina neist taotlustest on käinud läbi nõuded palgalise puhkeaja õiguse laiendamiseks kõigile töölistele ja puhkeaja pikendamiseks 12 tööpäevale või 2 nädalale.

1936. a. lõpul Sotsiaalministeeriumi poolt töötati välja tööliste palgalise puhkeaja seaduse eelnõu, mis pidi antama Riigivanema

poolt dekreedina ja hakkama kehtima 1. jaanuarist 1937. a. Selle eelnõu järgi oleks palgalise puhkuse saamise õigus kõigil töölistel, kelle kohta on maksev tööliste töölepingu seadus (RT 1936, 83, 663). Seega oleks palgalise puhkuse saamise õigus laienenud mitte ainult ehitustööstusele ja veondusele (transpordile), vaid ka isikuteenistusele (majateenijad, passijad), majahoidjatele, ettekandjatele, kelderitele, kokkadele j. t., kelle kohta on kehtiv tööliste töölepingu seadus, vaatamata sellele, kas palgaleping on sõlmitud lühema kui kuuajalise või kuuajalise palga alusel. Samuti ei näinud eelnõu ette mingit vahe-tegemist käitise suuruse, st. tööliste arvu, järgi. Palgalise puhkeaja pikkus oli eelnõus ette nähtud 9 päeva, seega 2 päeva rohkem 1934. a. seadusest. Puhkuse asendamist pühade eest maksetava lisatasuga eelnõu ei võimaldanud. Eelnõus olid leidnud selgesõnalist lahendust ka mõned senini arusaamatust tekitanud küsimused. Millegipärast see eelnõu aga ei saanud seaduseks, mispärast töö-liskonna taotlused — märgukirjad ja resolutsioonid — kehtiva palgalise puhkeaja seaduse laiendamiseks ja puhkeaja pikendamiseks kestsid edasi kuni käesoleva ajani.

Missugusel kujul nüüd Vabariigi Valitsus kavatses esitada Riigikogule uue palgalise puhke-aja seaduse eelnõu, selle kohta puuduvad andmed. Samuti ei või ette teada, missugusel kujul see kord Riigikogu poolt vastu võetakse. Kuna aga küsimus on valitsuse poolt uuesti üles tõstetud töökava ühe osana, mida kavatakse hakata lähemal ajal teostama, siis on otstarbekohane siin märkida neid põhimõtteid, milliseid selle teostamisel tuleks silmas pidada:

1. Palgalise puhkeaja seadus laiendada kõigile töölistele (välja arvatud muidugi erineva töölepingu alusel töötavad põllu-töölised, metsatöölised ja meremehed), vaatamata tööstusliku käitise suurusele, st. tööliste arvule, palgamaksimise ajalisele alusele ja töö iseloomule, näit. kindlasti ka ehitus- ja transporttöölistele, majateenijatele, kojameestele, ettekandjatele, kelderitele ja kinotöölistele, sest ei näi olevat mingit mõistlikku sotsiaalpoliitilist põhjust, miks osa töö-lisi ja just need, kelle töö on sageli raskem ja kinnisema iseloomuga, on asetatud halvemasse olukorda, mis ei jäta mõju avaldamata nende ja seega ka kogu rahva terviselikule olukorrale. Sellega oleks välditud ka praegune teatud määral ebaloomulik olukord, millega osa tööandjaid, nimelt väiksemate käitiste valdajad, on sotsiaalsete kulutuste suhtes asetatud eelistatud olukorda. Seesuguselt, nagu cespool juba märksime, oli muide palgalise puhkeaja laiendamine ette nähtud ka 1936. a. eelnõus.

2. Palgalist puhkeajaga tuleks pikendada kahele nädalale või 12 tööpäevale, kusjuures see puhkeajag peab olema katkestamatu, nii nagu seda on järjekindlalt taotlenud töölistkond. Seitsmepäevane puhkus on niivõrd lühike, et see ei võimalda kuigi suurel määral väljapuhkamist ja kosumist aastastest tööväsimusest, eriti, kui veel arvestada, et näit. maale sõidu puhul kulub paar päeva edas-tagasi sõiduks, nii et puhkuseks jääb üle vaid viis päeva.

3. Puhkeajal tuleks töölistele maksa palka tegeliku teenistuse alusel, võttes näit. arvesse kolme puhkusele eelneva kuu jooksul normaaltööajal teenitud tasu jagatud päevade

arvuga, mis tööline selle aja jooksul töö on olnud. Sellaselt oli selle küsimuse reguleerimine ette nähtud ka 1936. a. eelnõus. Igatahes ei ole millegagi õigustatud puhkeaja eest tasu maksimise võimaldamine mingisuguse, tavaliselt fiktiivsema esineva põhitasu alusel, mis näit. täikitöö puhul on palju madalam tegelikust teenistusest. Töölise asetamine puhkuse ajal majanduslikult halvemasse olukorda ei ole õiglane, seda enam, et puhkeajal on kulud tavaliselt märksa suuremad.

4. Puhkeaja andmine tuleks piirata aja-vahemikuga 15. maist kuni 15. septembrini, mil meie ilmastikus veel on võimalik minna maale ja end seal välja puhata. Talvekuudel tervise parandamine ja kosutamine pole meil mõeldav. Ka Töölistkoda ja Eesti Töölisühingute Kesklidu ajutine juhatuse on selles küsimuses asunud samasugusele seisukohale. Igatahes ei ole otstarbekohane võimaldada puhkust anda ajavahemikul 1. jaanuarist 1. oktoobrini, nagu see on ette nähtud praegu kehtivas seaduses või tööandja äranägemisel vabalt aasta läbi, nagu see oli ette nähtud 1936. a. eelnõus.

5. Ei tohi võimaldada puhkeaja asendamist mitmesuguste pühade lisatasudega, sest puhkeaja seaduse mõte ei seisaks selles, et anda töölistele võimalust lisatasude, seega kaud-selt palgakõrgenduse saamiseks, vaid selles, et anda võimalust tööväsimusest väljapuhkamiseks. Puhkeaja asendamist lisatasudega ei võimaldanud muuseum ka 1936. a. eelnõu.

6. Palgalise puhkeaja seaduses tuleks ette näha, et tööline, kes palgalise puhkuse ajal võtab vastu palgalise teenistuse, kaotab õiguse nõuda palka puhkeaja eest, nagu seda peab soovitavaks 20. rahvusvahelisel töökonverentsil Genfis 1936. a. vastu võetud konventsiooni nr. 52 art. 5. See on täiesti õige põhimõte, sest palgalise puhkuse siht ei ole mitte töölistele kahekordse palga saamise võimaldamine, vaid selle sihiks on „anda võimalust rahuks, kosumiseks ja edasiharimiseks“ ning „aasta jooksul äratarvitatud füüsilise ja vaimse jõu uuendamiseks“, nagu lausutakse samal töökonverentsil vastu võetud rekomendatsioonis nr. 47. Sellelt seisukohalt vaadates oleks otstarbekohane, kui ka meil leiaks rakendamist põhimõtte, et töö-lised, kes palgalise puhkuse ajal teevad mõnd muud palgalist tööd, jäävad ilma puhkuseta. Võib küll ette arvata, et selle põhimõtte elluviimine tekitab mõningate väheteadlike tööliste seas, kes eelistavad isiklikke momendihuve — kahekordset palka — üldistele sotsiaalpoliitilistele sihtidele, pahameelt, nagu samuti ka puhkuse lisatasudega asendamata küsimus, kuid teadlikud töölisel oskavad kindlasti nende põhimõtete teostamist hinnata õigelt seisukohalt.

7. Seaduses tuleks ette näha, et juhul, kui tööline vallandatakse või ta ise lahkub enne aastase töötamiseaja täissaamist, siis on tal õigus saada nii mitme päeva palk kui mitu täis kuud ta on töötanud ilma puhkust saamata. See hoiaks ära seadusest kõrvalleilimise võimaluse sel teel, et töölisi püütaks vallandada enne aasta täissaamist ja, teiseks, asetaks hooajalised töölisel samasugusesse olukorda püsivatel töödel, näit. vabrikutes, töötajatega. Samuti asetaks seesugune eeskiri kõik tööandjad sotsiaalsete kulutuste suhtes võrdsesse olukorda ega looks õigustamata paremaid tingimusi hooaja-

listele tööandjatele, nagu seda teeb 1934. a. seadus ja nagu see oli ette nähtud ka 1936. a. eelnõus.

8. Tuleksid luua mitte ainult tsiviil- (näit. puhkeaja mittesaamisel õigus nõuda pooleteisekordset tasu), vaid ka kriminaalsanktsioonid, nii et tööinspeksioon saaks võtta puhkeaja seaduse vastu eksivaid tööandjaid vastutusele. See on iseenesest ka päris loomulik, sest puhkeaja seadus ei ole tsiviilõiguslik norm, vaid puhtalt tööõiguslik seadus ja seega avalik-õigusliku iseloomuga, mispärast kriminaalsanktsioonid on selle puhul iseenestest mõistetavad. Eeskiri, et töölistel on puhkeaja mittesaamisel õigus nõuda ainult pooleteisekordset puhkeajatasu, ei ole seaduse elluviimiseks küllaldane, sest tööliised, kes tahavad samas käitises edasi töötada, ei julge väga sageli oma õigust teostada, eriti väiksemates käitistes, kartes — nagu see ka tavaliselt nii on — vallandamist.

Lõpuks märgiksin veel, et palgalise puhkeaja seaduseandlik reguleerimine sai alguse 1910. a. Austrias. Eriti aga laienes see pärast maailmasõda. Käesoleval aastal on üldine palgaline aastapuhkus läbi viidud juba 23 riigis ja osaline — ainult mõnede töövõtjate liikide kohta — 14 riigis, haarates näit. Nõukogude Venes 25 miljonit, Saksamaal 14 miljonit, Inglismaal üle 9 miljonit ja Itaalias 2½ miljonit töövõtjat (vt. „Bericht des Direktors des Internationalen Arbeitsamtes an die 25. Internationale Arbeitskonferenz“, Genf 1939, lk. 79—80). Keskmiseks palgalise puhkeaja pikkuseks näib töölistele kujunevat 12 tööpäeva, paljudes riikides aga osaliselt kuni 1 kuu. Näit. meie naaberriigis ja meiega majanduslikult samasuguses olukorras olevas Lätis on palgaline puhkeaege kehtiv 1922. a. alates kõigi tööliste — ka majateenijate — kohta, vaatamata käitise tööliste arvule. Puhkeaja kestus on pärast kuuekuulist töötamist 14 päeva aastas.

Soomes hakkas 1. mail 1939. a. kehtima uus palgalise puhkeaja seadus, mille järgi saavad kõik töövõtjad (välja arvatud kaubanduslikud käitised — nende kohta on kehtivad erieeskirjad) palgalist puhkust: 6-kuise töötamise järele 5 tööpäeva, aastase töötamise järele 9 tööpäeva ja 5-aastase töötamise järele 12 tööpäeva; töövõtjad alla 16 a. aga: 6-kuise töötamise järele 6 puhkepäeva ja aastase töötamise järele 12 puhkepäeva. Puhkust võib anda ajavahemikul 2. maist kuni 30. septembrini. Puhkus peab üldreeglina olema katkestamatu. Puhkeajal maksetakse edasi täis palk, tükitööliste kolme viimase kuu keskmise palga alusel, samuti ka neile, kes palka saavad mitte otseselt tööandjalt, vaid jootrahade näol (näit. ettekandjad ja kelnerid). Töövõtja ei tohi puhkuse ajal teha palgalist tööd, vastasel korral on tööandjal õigus talle puhkeaja eest palka mitte maksa. Seaduses on ette nähtud erieeskirjad puhkuse võimaldamiseks ka hooajatöölistele (näit. ehitustööstus, turbatööstus, savitööstus, kraavikaevamistöed jne.) ja sadamatöölistele (vt. „Internationale Rundschau der Arbeit“, Genf, september 1939, lk. 843—844).

Muuseas olgu veel märgitud, et mitmetes riikides on palgalise puhkeaja sisseseadmise ja laiendamise abil taotletud ka tööpuuduse vastu võitlemise sihti, mida ka meie praeguses olukorras tuleks tõsiselt arvesse võtta.

Kuid ka ratsionaliseerimine ja sellega kaasas käiv tööpinge suurenemine on mitmetes maades olnud üheks lisapõhjuseks palgalise puhkeaja sisseseadmisel ja selle laiendamisel, sest monotoonne ja pingeline töö väsitab töölist palju rohkem, muudab nad palju kiiremini tülpinuteks ja närvilisteks, mispärast juba tööproduktiivsusegi seisukohalt on vajaline küllaldane puhkeaege. Samasugused — st. ratsionaliseerimise ja tööpinge suurendamise — küsimused on aga ka meil juba paar aastat akuutselt päevakorral.

Statistika ja haigekassad

P. MARGNA.

Kuuleme nii mõnigi kord üteldavat, et statistika abil võib kõike lõendada, s. o. ühesuguselt nii teesi kui antiteesi. Arusaadavalt on see ütlus suur liialdus ega pea paika. Viimaste aastakümnete jooksul on statistika omanud tähtsa koha kõigil eualadel. Tegevus surutakse arvedesse, et saada kokkuvõtlik ülevaade. Arvud pannakse rääkima, et neist tuletv pilt annaks ülevaate, kuidas oleme tegutsenud ja missuguses olukorras asume. Arvud näitavad näpuga sellele, mida peame parandama või kust viga otsima. Mitte ainult valitsusasutused ei kasuta statistikat, vaid ka eraasutused ja -ettevõtted, keda huvitab tegevuse edukas suunamine. Ja keda see ei huvitaks!

Mis puutub haigekassadesse, siis nemadki koostavad iga kuu ja aasta ettekirjutatud vormi järgi statistilised aruanded. Nimetatud aruandeid vaadeldes selgub, et nii mõnegi haigekassa aruandes on vigu, mida hoolikamalt koostamisel oleks võidud vältida. Samuti leidub juhtumeid, kus arusaamised mõne tabeli täitmisel on lahkuminevad ega ole

arusaamatuse kerkimisest hoolimata pööratud selgituse saamiseks vastava asutuse poole. Meie haigekassade ametlik statistika vajaks ülevaatlikkuse täiuseks osalist ümberkorraldamist, kuid see on seni jäänud tegemata uue haiguskindlustuse seaduse ootamise tõttu. Haigekassade aruannete põhjal on Riigi Statistika Keskbüroo teinud aeg-ajalt tänuväärt tööd haigekassade tegevuse üle mitmesuguste statistiliste ülevaadete avaldamisega. Kui haigekassade üldise tegevuse alal on andmed ümber töötatud iga aasta kohta, siis haigekassa liikmete tervisliku olukorra alal on avaldatud viimased andmed 1936. a. kohta. Neiski on osa andmeid avaldatud 1935. ja 1936. a. kokkuvõttena, mis ei võimalda saada pilti iga aasta kohta eraldi. Kuna haigekassade tegevusalaks on kindlustatute tervise eest hoolitsemine, siis huvitab haigekassade tegelasi samuti ka tervishoiuala statistika.

Ei ole küllaldane, kui haigekassad peavad ainult seda osa statistikast, mis on nõutav ametlike eeskirjadega. Korrapäraseks ja

teadlikuks haigekassa juhtimiseks on haigekassa juhtkonnalt aeg-ajalt vaja ülevaadet teistegi küsimuste üle. Näiteks oleks üheks sääraseks kassa siseellu puutuvaks ülevaateks statistika arstliku tegevuse üle, mis sisaldaks ravivate arstide kohta andmeid visiitide arvu, visiitide hinna, retseptide arvu, retseptide hinna, töölt vabastamise, kontrollkomisjoni või usaldusarsti poolt tühistatud töölt vabastamiste ja mõnede muude ravimisega seoses olevate küsimuste kohta. See statistika annab ülevaate arstliku personaali tegevuse üle ja säärast statistikat peetakse laialdaselt välismaal haigekassades. Meilgi on mõned haigekassad sel alal katseid teinud, kuigi algeliselt. Ja on juhtumeid, kus sellest on olnud praktilist kasugi. Nii avastas üks haigekassa suhteliselt suure visiitide hinna kaudu, et arst kirjutas arvele toiminguid, mida ta üldse ei ole sooritanud. Samuti on avanenud selle kaudu võimalusi juhtida arstide tähelepanu ebaratsionaalsele ravimite väljakirjutamisele. See on statistika, mis puutub haigekassa vahekorradesse üksikisikutega, arstidega, ega kuulu sellepärast avalikkusele. Teiseks tuleb silmas pida, et mitteasjatundlikul ja kaalumata järelduste tegemisel võivad need saada ebaõiged või ühekülgsed. Tuleb arvestada arsti eriala, patsienduri koosseisu erinevusi, väiksema haigete läbikäigu juures üksikute raskemate juhtude osatähtsust ja teisi erilisi asjaolusid. Sellepärast saab siin kaaluvamaid järeldusi teha ikkagi küllaldase kogemusega arst.

Haigekassad märgivad küll üles absoluutarvudes tervishoiustatistika andmed, kuid sellest on vähe. Absoluutarvudes väljendatud andmed ei paku meile selles osas küllaldast ülevaatlikkust. Iga haigekassa peaks oma tervishoiustatistika korraldama suhtarvudeks ja keskmisteks väärtusteks, need statistilisteks ridadeks ja, kui vähegi võimalik, graafilisteks joonisteks. Paigutades nii kuu kuu kõrvale ja aasta aasta kõrvale annab see mõneski suhtes hea ülevaate kindlustatute kui ka haigekassa olukorrast. Võrreldes aastate kaupa, ja mõnes osas kuude kaupa, andmeid visiitide arvu ja hinna, retseptide arvu ja hinna, haigusjuhtude, haiguspäevade jne. kohta ja nähes ühes või teises osas tõusu saame asuda tõusu põhjuste selgitamisele.

Rakvere haigekassa peab juba pikemat aega statistikat, kuipalju maksavad kindlustumakse üksikud kaitised ja tööstusharud ja kuipalju kulutab haigekassa nende tööliste peale. Säärase andmed on väga huvitavad ja võimaldavad erilist tähelepanu pöörda just puudujääki näitavatele kaitistele ja tööstusharudele. Pahe seisab selles, et väikese liikmete arvuga haigekassas võivad need andmed omada juhusliku iseloomu, suurtes haigekassades aga nõuab säärase statistika pidamine palju tööjõudu. Kuigi Rakvere haigekassa on selleks väike, et neil andmeil oleks teadusliku kaaluga väärtust, võib neist andmeist siiski näha üksikute tööharude järjekindlat erilist kulukust ning see viitab nende tööharude ja kaitiste halbadele tervishoiuoludele. Toome paar näidet säärast liiki statistika praktili-

sest kasulikkusest. Ühel Saksamaa haigekassadest oli järjest mitme aasta kestes haigestumise sagedus ja ravikulude osatähtsus suurem kui naaberkaasades ja selle tagajärjel tekkisid puudujäägid. Tööstusharude ja kaitiste kaupa tehtud haigusstatistika näitas, et kõrgeim oli haigestumine ühes suuremas saapavabrikus. Kuna kirjanduse andmeil saapavabrikud ei kuulu harilikult kõrgendatud haigestumisega kaitiste hulka, siis ei osatud sellele esialgu pöörda tähelepanu ja see oli uuduseks. Eriti suurt haigestumist näitas saapavabriku naispersonaal. Kui haigestumise aasta keskmine oli meestel 4,16%, siis oli see naistel 7,28%. Üksikute nädalate kaupa tehtud statistikast selgus, et kõige madalamat haigestumist näitas augusti alguse nädal, nimelt 2,8%. Detsembri lõpunnädal näitas 6,4% ja jaanuari alguse nädal 7,6%. Augusti alguse nädal oli palgalise puhkuse nädal ja sellega oli ka seletatav selle nädala madal haigestumiste arv. Tuldi tööle tagasi, et kasutada puhkust. Vabriku poolt makseti kord aastas vähimalt 12 päevaks haigestunuile haigusraha ja palga vaheraha kuni 15 päeva eest. Nii oli võimalik saada ilma tööle ilmumata jõuluvaheaja eest täispalk, ja seda juhust kasutatigi ning pikendati tühiseimaidki haigusi kahe nädalalaks. Sellega oli seletatav detsembri lõpu ja jaanuari alguse nädalate kõrge haigestustase. Edasi avanes võimalus selgitada haigestumise sageduse muid põhjusi — nagu töövõtjate elukoha kauguse mõju, missugused haigestumised esinesid seal sagedamini kui teistes saapavabrikutes jne. ja oli võimalik selgitada nendegi põhjusi. Kui põhjusel on selgitatud, siis on võimalik astuda samme olukorra parandamiseks. Nimetatud saapavabriku töövõtjad olid kõrgemapalgalised kui ülejäänud kassaliikmed. Nii pidid väiksemalpalgalised tasuma kõrgemapalgaliste kõrgendatud haigusrahasid ja arstikulusi ja seepärast oli säärase juhu selgitamine veel eriti põhjendatud.

Võtame teise näite Nõukogude Venest. Vaatlus Leningradi viie kaitise tööliste kohta näitas, et sagedamini ja pikemalt haigestuvate tööliste haigestumine ületas 2,2—3,8 korda üldise keskmise haigestumise. Statistikast selgus, et ühe kaitise 3% töölistest andis 13,6% üldisest haigestumisest, teise kaitise 3% töölistest 11,6%, kolmanda kaitise 2% töölistest 10,6% ja neljanda kaitise 3% töölistest 8%. Pikemalt ja sagedamini haigestuvaiks loeti: 1) mitte täiesti usaldusväärsed kontrolli nõudva diagnoosiga sagedamini ja pikemalt haigestunud; 2) sagedamini usaldusväärselt haigestunud, kus on vajalised ravimis-profilaktilised sammud kas haige enese või ümbruse suhtes; 3) korduvad traumatismi juhud — nende põhjuste järeleuurimiseks ja 4) juhud, kus esines töötegemisel järjekindlalt produktsiooni madalus, suur praagi protsent või sagedane haigustest mitte tingitud põhjustel tööst puudumine. Sagedamini ja pikemalt haigestuvaiks loeti peamiselt need, kellel see ületas 3 korda üldise keskmise. Neile isikuile erilise tähelepanu

osutamise — kus vaja, põhjalikuma ravi korraldamise, vastavamale töökohale paigutamise jne. — saadi 3 aasta jooksul vähendada üldist keskmist haigusjuhtude arvu 16% ja haiguspäevade arvu 22,5% võrra.

Antud näiteist selgub, kui võrd tähtsaks praktilist laadi abimehiks on statistika haiguskindlustuse teadlikul ja otstarbekohasel juhtimisel. Selgus, kui tähtis on haigekassal omada statistilisi ülevaateid oma tegevuse ja olukorra kohta või teiste sõnadega, tunda ennast. Kuid siin on üheks oluliseks nõudeks, et statistika peab olema korraldatud õigesti ja asjatundlikult. On vähe sellest, kui osatakse kokku arvata ja jagada. Statistika alal tegelev haigekassade kantsleil per-

sonaal ja haigekassade palgaline juhtiv personaal, kaasa arvatud muudugi ka raviala juhtivad arstid, peaks kodus olema kui mitte rohkemas, siis esialgu vähimalt statistika teooria ja tehnika algeis. Esijoones oleks see vajaline meie suuremates haigekassades, kui võrd see neis ei ole veel teostunud.

Rõomustavalt leiame mõnegi haigekassa poolt volinikele kättesaadetavas aastaaruandes mitmesuguseid ülevaateid, mis aitavad selgitada ja tutvustada haigekassa olukorda ja tegevust. Eriti olulise tähtsusega on statistilise ala õige ja otstarbekohane korraldamine suuremates haigekassades ja rõomustav on olnud see huvi, mida on üles näidanud selle küsimuse vastu Tallinna suurima haigekassa esimees.

Korteriküsimus

L. Johanson.

Korteriküsimuse lahendamine on Eestis üheks tänapäeva tähtsaimaks sotsiaalpoliitiliseks ülesandeks.

Korteriküsimusest on kõneldud avalikel koosolekudel, linnavolikogudes ja parlamendis, on kirjutatud ajalehtedes ja ajakirjades ja toodud statistilisi andmeid Eesti Statistika kuukirjas ja mujal.

On küllalt tõendatud, kui hävitav mõju on korterikitsikusele rahva healole, tervisele, kõlblusele, kuidas see aitab haigusi, eriti nakkushaigusi — kõigepealt tiisikust — levida, kuidas halb korter mõjub allakiskuvalt lastekasvatusele, pidurdab isegi rahva looduslikku juurekasvu — iivet.

Need andmed on kõigile tuntud ja leidnud üldist tähelepanu ja tunnustamist.

Varem valitsuste deklaratsioonides, nüüd töökavades on märgitud ka korterikitsikuse vastu võitlemist.

Kuid korterikitsikuse üheks iseärasuseks on seni olnud: küsimus ise on tunnustatud aktuaalseks ja akuutseks, kuid — ei ole asutud korterikitsikuse vastu kavakindlalt võitlema, korterikitsikust vähendama.

Tõsi, Eesti iseseisvuse esimese aastakümne esimesel poolel algas väikekorterite ehitusühingute tegutsemine. Loodi ehitusfond, toetati riigi ja kogukonna poolt ehitamist laenuga. Kogukond andis ehitamiseks soodsat tingimustel isegi maad ning laenu oli pikaajaline ja väikeseprotsendiline. Pea aga vaibus väikekorterite ehitusühingute tegevus.

1922. a. anti elukorterite ehituslaenu seadus. Selleks määrati 210 milj. marka toetuslaenude andmiseks. Toetust anti linna- ja alevivalitsustele või nende kaudu ja nende vastutusel ehitusühingutele ja üksikuile isikuile elukorterite ehitamiseks. Korterite suurus ei võinud ületada 3 tuba, kööki ja kõrvalruume. Laenu anti 50 a. kuni 70% ehituskuludest, omavalitsus andis omalt poolt vähimalt $\frac{1}{7}$ osa. Laenukustutus algas kolmandast aastast peale ja sündis iga aasta ühesuurustes osades. Protsent oli enne 4%, alates 1933. a. — 3%.

1936. a. anti elumajade ehituslaenu seadus, mille järgi laenu antakse ainult riigi- ja omavalitsuste kui ka eripõhikirjades alusel töötavate riigiasutuste ja ettevõtete teenistuses olevatele isikutele ja nende ühinguile 80% ehitatava hoone väärtusest, puumajade ehitamiseks kuni 40 aastani, kivimajade ehitamiseks kuni 50 aastani. Ehitatavate korterite pörandapind ei tohi ületada 200 ruutmeetrit, kõrvalruumid välja arvatud.

Riiklikku ehituslaenu anti 1922.—1932. a. 3.917.258 kr. Laenu toetusel ehitati 1593 korterit 6.705.300 kr. väärtuses. Tallinna linnavalitsuse kaudu on antud riiklikku ehituslaenu 1.603.671 kr., pealeselle ehitusfondist 407.074 kr. Tallinnas on ehitatud: Ehitusühing „Oma Maja“ 34 korterit 85 elutoa ja 2681,90 m² pörandapinnaga, „Oma Koda“ 44 korterit 146 elut. 1851,06 m² pörandapinnaga, „Unitas“ 22 k. 62 elut. 2253,75 m², „Tare“ 77 k. 132 elut. 3773,93 m², „Oma Kõlle“ 40 k. 117 elut. 3289,50 m², „Uus Tare“ 20 k. 60 elut. 1443,84 m². Kokku 237 korterit 602 elutoa ja 15.293,00 ruutmeetri pörandapinnaga.

Elumajade ehitamise fondist said 1938. a. laenu „Asum“, „Vari“ ja „Raua“ kokku 581.000 kr. Ehitati 1—6, enamuses 4—5-toalisi kortereid, pörandapinnaga 120—140 m² — niinimetatud „kindralite maju“ ja „inseeneride maju“. Töölkorterite ehitamiseks võeti 1939/1940. a. riigieelarvesse vaid 50.000 kr. Seda krediiti on kasutatud a/s. „Kiviõli“ tööliste ja a/s. I Eesti Põlevkivitööstuse tööliste elukorterite ehitamiseks. Laenu antakse 20 aastaks ja intressideta. Seni on lubatud laenu 42 töölisel, seda on saanud 26.

Pealeselle on saanud rahvamajanduse ehitamisfondist a/s. „Põhjala“ oma palgalistele laenu elamu ehitamiseks 20 aastaks intressideta laenu 30.000 kr.

Nagu sellest nähtub, on ehitusühingud seni väga vähe töölkortereid ehitanud. Õigupoolest ei olegi seni olnud mingit töölkorterite ehitamise kava,

Igal leibkonnal peaks olema oma korter. Kuid kortereid ei jatku igale leibkonnale. Nii tuli 1934. a. linnades 120.154 leibkonna kohta 102.376 korterit, puudujääk 18.778 korterit; Tallinnas 54.366 leibkonna kohta 43.482 korterit, puudujääk 10.884; Tartus 21.380 leibkonna kohta 18.106 korterit, puudujääk 3274; alevs 9013 leibkonna kohta 8492 korterit, puudujääk 521 korterit.

1934. a. senini ei ole olukord põrmugi paranenud.

Elukorterite ehitamisel on Eestis loodetud peamiselt erakapitalile.

On isegi hääli kuuldavale tulnud, et korterikiitkuse vähendamise kaasas linnades käib rahva maalt linna voolamine, mida tuleb ära hoida.

Alles hiljuti võeti mõne maakonvendi poolt vastu otsused, et rahva linnavoolamist tuleb pidurdada ja linnast laisklejad ja looderid sundkorras tööle rakendada.

Alles hiljuti võeti vastu ka seadus, millega tahetakse takistada linnade ja alevike kasvamist sellega, et takistatakse uute elumajade ehitamist — ei tohi maid loata tükkeldada ehituskruuntideks. See seadus piirab ka ehitamist Tallinna ümbruses, kuhu oleksid võinud ehitada ja asuda näiteks hobusetöölised, aga ka teised isikud, kel linnast eemal elamine on võimalik.

Kuid ekslik on arvamine, et suudetakse tööstuse ja kaubanduse arengut linnades kunstlikult piirata. Kui aga tööstus ja kaubandus kasvavad, jätkub tööinimeste voolamine linna, kus leidub tööd, kus on tööstuskäitised.

Võideldes linnade kasvamise vastu unustatakse, et Eestis linnad on siseturuks põllumajandussaadustele, tööstus ja kaubandus on võimaldanud juuremaks põllumajandusele, linnadel lasub maksukoormatus, mis annab tulusid riigieelarvele, kuna põllumajandus on nõrgalt maksustatud.

Just kartus, et linnad ülearu kasvavad, ja soov, et linnad ei tohi kasvada, on ka üheks suuremaks põhjuseks, miks — korterikiitkust ja selle pahesid üldiselt tunnustades ei ole seni asutud tõsisemalt ja plaanikindlalt korteriviletsuse vastu võitlema.

Kui meie tänapäeval selle küsimuse juures peatume, siis ei loo me mingeid illusioone ka edaspidiseks, vaid vaatame tulevikku pessimistlikumalt kui varem. Sest kõrgkonjunktuuri aeg, kus oli kapitali, mida oleks võinud paigutada ka väikekorterite ehitamisesse, on läbi, kõrgkonjunktuuri ajal ehitati fassaadiga sundehitusi tingimustel, mis korteri kalliks teevad.

Edaspidi väheneb nii kapitali puudusel kui ka psühholoogilistel põhjustel eraehitustegevus. Erakapital kardab ehitada.

Aeg ise on ebastabiilne, sünge, kodanikel puudub kindlus-

tunne, mis halvab ka tungi oma kodu järele.

Elumaksumus näitab tõusu. Paljudel tuleb edaspidi loobuda suuremast korterist ja asuda odavamasse, et leibkonna büdžetti ei tekiks defitsiit, mille katmiseks ei ole väljavaateid.

Korterikiitkuse oli arutusel ka Riigikogus — üüride korraldamise seaduse puhul. Ei antud üldist üüriseadust, mis oleks määratud kindlaks elukorterite õiglased hinnad. oleks pannud aluse korteriametele, korterite inspeksioonile ja korterite vahetalitusele, ilma milleta ei anna ükski üüride korraldamise seadus kuigi suuri tulemusi.

Korterikiitkuse on vana sotsiaalpoliitiline ülesanne kõigis kultuurriikides.

Juba läinud sajandi lõppaastail asuti seda küsimust süstemaatiliselt otsustama.

Tööliskorterite kohta anti seadus Inglismaal 1890, kelle eeskujul toimisid Prantsusmaa, Belgia ja P.-Ameerika Ühendriigid.

Saksamaal loodi selle küsimuse lahendamiseks selts (Frankfurdis Maini ääres, 1898. a.).

Austrias elukorteri reformi teostamiseks loodi büroo.

Saksamaa linnad asusid elukorterite ehitamisele. Eriti paistab sel alal silma Austrias Viin oma nõuniku Breitneriga pärast maailmasõda.

Saksamaal on eriti häid tulemusi annud tööliste elukorterite ehitusühingud (1886. a. Hannoveris. Spar- und Bauvereine). Need hoiu- ja ehitusühingud ehitasid maju, andes neid kasutada oma liikmeile.

Kuigi peab tunnistama, et ühistegeline vaim meil veel on algatmes, siiski on just ehituskooperatiivid need, kelle tegevusele väikekorterite ehitamise alal me võime panna kõige suuremaid lootusi. Selle kõrval ka omavalitsusele. kui see oma sotsiaalpoliitilisi ülesandeid mõistab ja asub töölistekortereid ehitama; nagu seda on teinud Austria, Saksamaa, Inglismaa ja teiste riikide linnaomavalitsused.

Tööliskorterite küsimuse lahendamiseks Eestis tuleks teha järgmist:

Väikekorterite tarvis tuleb püstitada kindlad ehitustehnilised ja tervishoiu minimaalnõudmised.

Linnaomavalitsuste juure tuleb asutada korteriametid ühes elukorterite inspeksiooniga ja vahetalitusega.

Väikekorterite ehitamiseks tuleb koostada, vastavalt tarvidusele, kindel ehituskava, mis on jaotatud teatud arvule aastale.

Riigi ja kogukonna maa- ja ehituspoliitika ei või pidurdada väikekorterite ja üldse elamute ehitamist.

Riigi ja kogukonna maatagavaradest tuleb anda väikekorterite ehitamiseks soodustatud tingimustel maad.

Ehituskruudid ei või olla spekulatsiooniesemeks.

Maa-alade täisehitamiseks tuleb anda vastavad eeskirjad.

Väikekorterite kriisi vähendamiseks tuleb kasutada järgmisi teid:

1) Suurem tööstuskäitised peaksid ehitama oma tööliste ja teenijate vajalise arvu elukortereid, mida tuleks anda kasutamiseks eeskirjades ettenähtud tingimustel.

2) Linnavalitsused peaksid ehitama elamuid väikekorteritega, mida tuleks üürida eeskätt lastega perekondadele.

3) Tallinnas Kopli kinnisvarade valitsus peaks ehitama uusi elamuid väikekorteritega.

4) Tuleks soodustada ja toetada väikekorterite ehitusühingute tegevust linnades ja tööstuskeskustes:

a) soodsatel tingimustel maa andmisega.

b) odavaprotsendilise ja pikaajalise riikliku laenuga, mille intressimäär ei ületa 2% ja mille kestvus ei ole alla 30 aasta. Laen tasutakse iga kuu korteriüüriga. Laenu antakse kuni 80%, kuna ülejääva osa hangib ehitusühing ise oma liikmeilt ja teistest allikatest. Väikekorterite ehitusühingute poolt ehitatud elukorterid oleksid 2—3-toalised, köögiga, vanniga ja muude tarviliste kõrvalruumidega.

5) Tuleb soodustada ja toetada töölisorganisatsioonidele elamute ehitamist oma liikmeile elukorterite võimaldamiseks. Toe-

tustingimused peaksid vastama väikekorterite ehitusühingute jaoks püstitatud tingimustele.

6) Riik ja omavalitsused ning nende käitised peaksid ehitama oma tööliste ja teenijate tarvis vajalise arvu elukortereid.

7) Tuleb luua Majandusministeeriumi juure keskus, kes hakkab juhtima tööliskorterite kavakindlat ehitamist, jaotades kava teatud arvu aastale, mille keskes tuleb püstitada kindlaksmääratud tüüpi tööliskortereid kavas ettenähtud arvul.

Elukorteri küsimus on ka elustandardi küsimus. Et töölisleibkonnad suudaksid üürida nõudeile vastavaid kortereid, selleks peavad kõigepealt ka tööliste palgad tõusma.

Tööstusliku töö seadust tuleb täiendada paragraafidega, millega tehakse tööandjale sundslikuks oma tööliste varustamine ehitustehnilistele ja tervishoiu nõudeile vastavate elukorteritega, mille üle järelevalvet teostaks tööinspeksioon. See ei ole uus nõudmine. Juba 1741. a. anti Vene riigivõimu poolt reglament, mis nõudis, et töösturid ehitaksid vabrikute juure töölistele ja alamteenijatele elukortereid ja nende juure haiglaid. Seda on ka suurtööstus osalt teinud. Nii tekkisid omal ajal Kreenholmi, Narva kalevivabriku ja linavabriku, Sindi vabriku, Hiiu-Kärkla, Balti puuvillavabriku, Bekkeri tehaste, Vene-Balti tehaste ja hiljem ka teiste suurvabrikute tööliselamud.

Et töösturid oma töölistele elukortereid ehitaksid tarvilisel määral, selleks ongi tarvis suudeeskirju.

Kindlustusametite tegevus ja seadus

V. Lukspp.

IV.

Haiguskindlustuse seaduse § 365 näeb ette, et kui haigekassa peakoosoleku või juhatuse tegevuses tulevad avalikuks seaduse või põhikirja rikkumised, paneb kindlustusamet kassa juhatusele ette abinõud tarvitusele võtta, et avalikust tulnud rikkumised kindlustusameti poolt määratud tähtjaks kõrvaldataks.

Kindlustusametid tavaliselt tähtaegu üldse ei määra, välja arvatud erandjuhul, sest haigekassad ei kuulu niisuguste asutuste liiki, kus oma kohustustest kõrvale kaldutakse.

Kuid mõnes kindlustusametis on siiski kombeks otsuste täideviimiseks määrata tähtaegu, ja tähelepanuväärselt lühikesi — kõigest 3 päeva, ja sedagi mitte otsuse kuulutamise, vaid kindlustusameti koosoleku päevast arvates.

Nii lühikesed tähtjad on mõeldavad küll sõjaväljakohtute praksises, kuid ei ole põhjendatud kindlustusametite otsuste täideviimiseks.

Ja miks just 3 päeva, aga mitte 3 tundi, sest viimane aeg on veelgi lühem esimesest, kui on nii kangesti kiire otsuse täideviimisega?

Nii ühel kui ka teisel juhul on raskusi ettekirjutuse täideviimisega, sest haigekassa juhatused ei istugi iga päev koos.

Kindlustusameti seaduse § 20 viimse lõike järgi kaebuse tõstmine ei takista kindlustus-

ameti otsuse täideviimist, kui täidesaatmise edasilükkamise üle korraldust ei ole tehtud kindlustusameti või selle asutuse poolt, kuhu kaebus oli antud.

Kindlustusameti kodukorra § 18 järgi kindlustusameti otsuse vastu tõstetud kaebused vaadatakse läbi kindlustusameti järgmisel koosolekul, kusjuures otsustatakse, kas kaevatud otsuse täitmine tuleb seisma panna või mitte.

Seega annab määrava tähtsuse otsuse täidesaatmise tähtaja suhtes kaebuse esitamine.

Kui asjaosaline näiteks haigekassa kindlustusameti otsusega rahul ei saa olla, siis tal tuleb rutata kaebuse esitamisega, ja nii, et ta jõuab selle kindlustusametile ära anda enne otsuse täidesaatmiseks määratud tähtaja lõppu.

Kuna kindlustusamet on kohustatud seisukohta võtma, kas otsuse täideviimine tuleb seisma panna või mitte, mis on olemas kaebuses esiletoodud asjaoludest, siis loomulikult tuleb otsuse täideviimisega oodata, antud tähtjast hoolimata, kuni kindlustusameti sellekohase seisukoha võtmiseni.

Kui kindlustusametil on otsuse täideviimisega kiire, aga ta siis viivita kokkutulekuga kaebuse läbivaatamiseks.

Mõned haigekassad, kuulutades volinike

peakoosoleku poolt vastuõetud määrusi ja sammete norme kassaliikmeile, lisavad omalt poolt sellekohasele teadaandele märkusena, et määrused ja normid on kindlustusameti poolt kinnitatud või läbi vaadatud.

Niisugune märkus on täiesti üleaarne, kuna haigekassade volinike peakoosoleku otsused ei kuulu kindlustusameti kinnitamisele. Ei haiguskindlustuse seadus ega kindlustusameti seadus sisalda nõuet, et hk. volinike peakoosoleku otsused peab kindlustusameti poolt kinnitama. Volinike peakoosoleku protokollid kindlustusametile saatmise nõue on sisse võetud kindlustusnõukogu poolt haigekassade normaalpõhikirja kavasse selleks, et kindlustusametil oleks võimalus selgusele jõuda, kas tehtud otsused ei leidu vastolusid seadusega, missugused kuuluksid tühistamisele.

Haiguskindlustuse seaduse § 352 järgi kassaliikmed ja ettevõtete valdajad võivad peakoosoleku otsuste peale kindlustusameti ees esineda kaebusega, kui need otsused kas või määruste osas rikuvad kassaosalistele seadusega kindlustatud õigusi. Kui nüüd peakoosoleku otsuse juures leidub märkus, et need on kindlustusameti poolt kinnitatud või läbi vaadatud, siis võib see tekitada arusaamatusi ja arvamisi, et kuulutatud otsused kaebuse nõudel muutmisele või tühistamisele ei saa kuuluda ega saa üldse tulla läbivaatamisele.

Ei saa õigeks pidada ka seda, kui kindlustusamet võtab endale haigekassa volinike peakoosoleku funktsioonid sellega, et ta mitte ükski ei tühistata peakoosoleku otsust, vaid seda ka muudab, andes sellele oma maitse kohase redaktsiooni ja normistiku. Haiguskindlustuse

seaduse § 352 näeb ette, et kindlustusametil on õigus seaduse või põhikirja vastast peakoosoleku otsust tühistada. Muutmise võimust ette nähtud ei ole.

Peale sotsiaalkindlustusega ühenduses üleskerkinud kiisimuste lahendamise on kindlustusametite tähtsaimaks ülesandeks tööinspektori korralduste vastu tõstetud kaebuste läbivaatamine.

Selles osas kindlustusametite kolleegiumide otsustamisvõime on küll äärmiselt tagasihoidlik, kui mitte ütelda jõuetu.

Kindlustusameti kodukorra § 4 nõuab, et kaebused tööinspektori korralduste vastu kantaks ette kindlustusameti juhataja poolt, ja § 5, et kindlustusameti juhataja, enne asja ettekandmist kindlustusametile, nõuab kaebelalust seletust.

Tegelikult aga kipub mõnes ringkonnas olukord kujunema sääraseks, et tööinspektor on sunnitud ise omas asjas ettekande valmis kirjutama, ja veel rohkem, ka otsuse valmis formuleerima, mis tavaliselt ikka õigustab tööinspektori korraldust ja kaebused jätab tagajärjeta.

Et otsustada, kas tööinspektori korraldus on seadusega kooskõlas või mitte, kas korraldus on õigustatud või mitte, selleks peaksid kindlustusameti liikmed eriti põhjalikult tundma sotsiaalkindlustusseadusi, kindlustusnõukogu määrusi, kindlustusameti seadust ja kodukorda.

See on mõeldav vaid siis, kui kindlustusameti liige püüab igasse kindlustusameti koosoleku päevakorda võetud küsimusse põhjalikult süveneda ja selgusele jõuda kõigis üksik-
asjus.

Haigekassa teenija õiguslik vahekord haigekassaga

Karl^rLukk

IV.

Kelle huve peab haigekassa teenija kaitsma, kas haigekassa kui terviku või üksikisiku-kassaliikme huve?

Mina isiklikult kaldun seisukohale, et haigekassa huvid on esmajärgulise tähtsusega. Sama rõhutab riigiteenistuse seadus, kus § 26 öeldakse selge sõnaga, et „riigiteenija on kohustatud riigi huvisid kaitsema“. Siin on seatud esiplaanile riigi huvid. Üksikisiku huvid peavad taganema riigi huvide ees.

Samuti peavad üksiku kassaliikme huvid taganema haigekassa kui terviku huvide ees.

See on põhimõte, mis on igal pool ellu rakendatud.

Haigekassa võib ja peabki aga oma määrused ja korraldused looma nii, et haigekassa kui tervik on elujõuline ja võimeline oma ülesandeid täitma kõi-

kide kassaliikmete vastu ühteviisi, nii et üksik üldsuse arvel ei liialdaks ega laiutaks.

Haigekassa teenija peab haigekassale ja ta korraldustele suhtuma heatahtlikult.

On ju igapäevane nähtus, et mõni kassaliige ei ole rahul mõne korraldusega või mõne määrusega, kuna see teda isiklikult riivab ega anna võimalust ta soovide täieliseks rahuldamiseks.

Siis harilikult hakatakse manama, et kas see on kellegi kord ja kas need on mõned määrused, kes need olid, kes need halvad määrused maksuma panid, et määrused oleksid pidanud olema hoopis nii ja naa, s. o. tema, kassaliikme, soovi kohased.

Mis peab kassateenija sellasel juhul tegema? Kas ta peab laskuma kassa-

liikme sõiduvette? Kindlasti oleks see kergem ja kassaliikmele meeldiks see kindlasti, kui temaga ühes sajabatakse, et tööpoolest need määrused ja normid ei kõlba kuhugi ja et neid tuleks kindlasti muuta. Siis oleksid kassaliige ja kassateenija suured sõbrad ja kassateenija kassaliikme silmis arusaaja ja tubli mees.

Kuid see tee on vildak tee, millele kassateenija ei tohi kunagi laskuda. See oleks haigekassa aluste õnestamine ja sotsiaalkindlustuse diskrediteerimine.

Haigekassa teenijal tuleb haigekassas maksvaid määrusi ja korraldusi kaitsta ja nende maksmapaneku põhjendusi vajaduse korral ette tuua. Tal tuleb kassaliiget veenda, et haigekassa määrused on maksuma pandud eluliste vajaduste survele ja et teisiti pole võimalik teha, arvestades haigekassa majanduslikke võimalusi. Seda muidugi siis, kui selleks on vastavalt aega ja pind on soodus asja selgitamiseks.

Kui aga mõni korraldus tööpoolest osutub eluvõõraks, siis on kassateenija kohus sellest teatada neile, kelle võimupiiridesse käib määruste muutmine, ja loobuda üksiku kassaliikmega selle küsimuse üle arutlemast.

Äriteenija on huvitatud sellest, et sissetulnud ostja oma ostud teeks, palju ostaks ja ostmata ära ei läheks. Ja et ta teinekord jälle tagasi tuleks. Seejuures iga ostja toimib oma rahakoti järgi. Kui äri läheb hästi, siis on peremehel tulu ja äriteenijale on ta igapäevane leib kindlustatud. Kui äriteenija palju läbi müüb, siis ta on oma peremehe rahulolu teeninud. Mõnel juhul ta saab lepingu põhjal teatava protsendi läbimüügist endale.

Kuid haigekassa olukord on sootu teine. Siin on asi nii, et mida vähem üksik isik tarvitab, seda kasulikum see on haigekassale kui tervikule. Siin ei tule enam oma kaupa, arstiabi võimalust, pakkuda, vaid selle tarvitamist tuleb pidurdada vastavalt määrustele.

Tuleb käia määruste järgi, kuid selle juures suhtuda igapäevase viisakalt ja taktiliselt. Muidugi on see kerge nende kassaliikmetega, kes ise kassateenijaile viisakalt suhtuvad. Kahjuks ei

ole see alati nii, kuna kassaliige suhtub ametnikele tihti peremehelikult ja üleolevalt.

Väiklastest pistetest peaksid kassateenijad seisma kõrgemal.

Kuid kõigile haigekassade liikmeile, eriti aga volinikele, tahaksin panna südamele, et haigekassade teenijaile suhtutaks mitte kui oma isiklikele sulastele, vaid kui ametiisikuile, kes täidavad oma ülesandeid maksvate määruste ja seaduste järgi haigekassa huvides ning kes saavad oma tasu haigekassalt kui ühiskondlikult organisatsioonilt mitte armuannina, vaid oma igapäevase töö ja vaeva eest. See töö on seda raskem, et haigekassas on palju sellaseid õrnu kohti, kus mitmesugused huvid kokku jooksevad. Igaüks tahaks vähe maksa ja palju saada. Tööasutuse valdaja on pahane, et ta peab maksma ja ise ei saa sellest midagi. Kassaliige tahaks avaramat ravivõimalust ja lepinguarst suuremat honorari kui haigekassa majanduslik kandejõud seda võimaldab. Apteeker on ka pahane, et ta peab haigekassale andma hinnaalandust. Loendamatud on need juhud, kus haigekassa tegevuses huvid põrkavad vastamisi.

Sellele seltsib veel väär arvamine, et haigekassa on väga rikas asutus.

Ärgu tehtagu nende isikute elu raskes, kelle elukutseks on saanud selles huvide vastolude rägastikus töötamine. Suhtutagu ka kassateenijaile heatahtlikult.

Kassateenijail tuleb siiski igal juhul olla vastutulelik ja viisakas iga inimese vastu, kes pöördub haigekassa poole. Siin on ju tegemist närviliste inimestega, kes ise on haiged või kelle perekonnaliikmed on haiged.

Kui kassateenija mõnikord tarvitab veidi teravamalt tooni, siis enamasti sünnib see haigekassa huvides. Ma ei usu, et kassateenija ainult oma mõnu pärast mõne kassaliikme õigustatud nõude jätab rahuldumata. Kassateenija talitab vastavalt eeskirjadele.

Kassateenijail tuleb juba oma igapäevase leiva huvides täita oma kohuseid korralikult ja viisakalt. Ega midagi jää haigekassa seinte vahele. See valgub välja, ja ei ole lõbus volinike peakoosolekul mitmesajapealise „pere-

mehe“ ees seista süüdlasena ja peapesu vastu võtta.

Igal kodanikul on ühiskonnas oma koht täita. Iga kodanik oleneb teisest.

Iga kodanik on ühiskonnas vajaline lüli, milledest moodustub tervik. Kui üks või rohkem lülisid oma ülesannet ei täida, siis lonkab kogu masinavärk.

Mul tuleb meele üks pilt, mis omal ajal trükiti ära ajakirjas „Töö ja Tervis“. See kujutas lamavat töölist, kes oli lakanud töötamast. Selle lamava mehe kõrval olid miniatuursed rongid puruks joosnud, laevad randunud, kaevandused kokku varisenud, elektri- ja gaasijuhtmed katkenud ning maanteed lõhutatud. Kõik lamava mehe ümber oli risu täis. Pildi allkirjaks oli „Streik“.

Kui ühiskonna liikmed enam ei täida oma ülesandeid ega püsi seadustega, määrustega, tavaõigusega ning oma südametunnistuse järgi piiratud raamidest, siis sünnib kaos.

Siis ei kannata üksik isik, vaid kogu ühiskond.

Iga üksikisiku kohus on ühiskonnas seda ülesannet täita, mis ta on enda peale võtnud või mis tema peale on pandud. Tuleb oma kohustusi täita, nurisemata ja heatahtlikult, et kõiki ühiskonna liikmeil oleks hea olla.

Oleme kõik vastamisi üksteise teenistuses. Oleneme üksteisest nii, et meile on üksteist tarvis. Kui poleks kodanikke, siis poleks tarvis ka kordnikku. Kui maa on tühi ja asustamata, siis pole tarvis riigiraudteid, telefonivõrku ega omnibuseühendust, sest hundid, karud, rebased ja jäneseid neid ei ka-suta.

Kui poleks vargaid ja roimareid, siis poleks tarvis kriminaalkohtunikke, vangimajasid ja vangimajade ülemaid. Vangimaja ülem on olenev vangidest — kui viimaseid pole olemas, siis pole ka esimest tarvis.

Kõigest eeltoodust on selge, et oleneme üksteisest ja et igäühe kohus on anda parim oma teadmisesest ja tööjõust ühiskonnale.

Eriti tuleb seda panna südamele nendele isikutele, kes seisavad ühiskonna teenistuses, nendele, kel pole peremehe silma alatiseks juhtijaks ja järelevalvajaks.

Nende hulka kuuluvad ka need isikud, kes on haigekassa teenistuses.

Täitke oma ülesandeid heatahtlikult ja olge viisakad, taktilised ja sõbralikud igäühe vastu oma ülesannete täitmisel!

Seda paneksin ma südamele niihästi kassaametnikule kui ka kassaliikmele.

Kui kaua lasub haigekassal kohustus kassaliikme matuseraha maksmiseks

Haiguskindlustuse seaduse muutmise järele 1917. aastal saadeti vabriku inspeksiooni poolt haigekassadele kätte põhikirja eelnõu, mis oli kohaldatud uuele seadusele.

Selles eelnõus leidub muuseas § 7 juures, mis käsitleb liikmeksoleku algust ja lõppu, veel märke järgmise sisuga:

„Märkus 1. Kui tööleping kassaliikme haiguse ajal lõpetatakse või murtakse, siis ei kaota kassaliige haiguse puhul seaduses kindlaskääratud rahalise toetuse saamise õigust § 14 p. 1 all tähendatud aja jooksul. Nende kassaliikmete surma puhul, kellega haiguse ajal tööleping on lõpetatud või murtud, makstakse nende matuskulude katmiseks toetusraha välja § 16 all tähendatud määral siis, kui neil kuni surmapäevani abiraha saamiseks õigus oli või kui nad pärast selle õiguse kaotamist surid, arstiabi aga tarvitasid sest päevast alates, kus nad toetusraha saamise õiguse kaotasid, vahet pidamata kuni surmapäevani.“

Selle märkuse lõpposa on mõned haigekassadest jätnud välja oma põhikirjast, kuna teisel

osal haigekassadest see märkus leidub põhikirjas veel praegu. Selle märkuse lõpposa on aga viimasel ajal tekitanud vaidlusi, kuna see laseb end seletada sääraselt, nagu oleks abiõiguslikkuse kaotanud endisel kassaliikmel õigus matuseraha saamiseks, kui ta abiõiguslikkuse kaotamisest kuni surmapäevani vahet pidamata on arstiabi tarvitanud. Vahet pidamata arstiabi tarvitamise mõiste on väga veniv, sest vahetpidamatu arstiabi tarvitamine võib olla niihästi iga päev arsti juures käimine kui ka kord kuus arsti juures käimine.

Põhikirja ebaseelge § 7 märkuse põhjal tekkis Tartu üldhaigekassal vaidlus ühe kodanikuga, kes oli matnud ühe säärase abiõiguslikkuse kaotanud endise kassaliikme.

Asjaolud olid järgmised:

Tartu üldhaigekassa liikmete hulka kuulus ühe suurema käitise töölisena A. H. paar aastat kuni 21. juulini 1938. Siis ta haigestus südamehaigusse ja oli kael korral töövõimetu ning sai haiguseraha kuni 17. jaanuarini 1939. a., millal abistamine lõpetati, kuna haige oli ühe aasta jooksul abiraha

saanud 210 päeva jooksul, s. o. seaduses ja põhikirjas ettenähtud ülima määra.

A. H. suri 4. juulil 1939. a. Ta väimees pöördus Tartu üldhaigekassa poole nõudega, et talle välja maksetaks A. H. matuseraha, kuna tema oli surnu maha matnud. Ta esitas selle kohta ka vajalised tõendused. Oma nõudes nõudja toetus haigekassa põhikirja § 7 märkus 1 lõpposale, kuna A. H. olevat pärast abiraha saamise lõppemist arstiabi edasi tarvitanud kuni surmani ning olevat sellepärast õigustatud saama matuseraha. Arstiabi tarvitamise kohta esitati arsti tunnistus, milles oli öeldud, et „A. H. käis minu juures arstiabi otsimas pärast haigemajast lahkumist, näidates end kord kahe nädala jooksul. Enne surma näitas haige ennast paari päeva eest.“ Olgu lisatud, et A. H. viibis kliinikus 23. juulist kuni 3. septembrini 1938.

Tartu üldhaigekassa juhatus ei nõustunud matuseraha maksmisega, kuna ta oli arvamisel, et arstiabi andmise ja haiguseraha maksmise lõppemisega lõpeb ka õigus matuseraha saamiseks.

Nõudja andis juhatuse otsuse vastu kaebuse volinike peakoosolekule.

Haigekassa juhatus pöördus selle vaieldava küsimuse kohta seletuse saamiseks Sotsiaalministeeriumi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna poole paludes seletust, kas on võimalik eelnimetatud § märkust tõlgitseda sääraselt, et haigekassa on kohustatud maksma matuseraha ka nende endiste kassaliikmete matmiseks, kes surevad pärast seda tähtaega, kui nendele haigekassa poolt arstiabi andmine ja haiguseraha maksmine on lõpetatud tööstusliku töö seadustiku § 301 ja § 311

ettenähtud tähtaegade täissaamisel. Haigekassa juhatus leidis, et haigekassa kõik kohustused kassaliikme vastu, ühes arvatud ka matuseraha maksmise kohustus, lõpevad T. T. S. § 301 ja § 311 märgitud tähtaegade lõppemisel. Vastasel korral tuleks mõne isiku matuseraha maksa veel aastate pärast pärast arstiabi andmise ja haiguseraha maksmise lõpetamist, kui endine kassaliige suudab tõendada, et ta on arstiabi tarvitanud „vahet pidamata kuni surmapäevani“, hoolimata sellest, missuguste ajavahemike järele leidis aset „vahetpidamatu“ arstiabi tarvitamine. Haigekassa juhatus rõhutas veel seda, et haigekassa kohuseks on T. T. S. § 313 ja haigekassa põhikirja § 16 järgi kassaliikmete matsekulud tasuda. Isikuid, kes tööl on lahkunud ja haigekassalt arstiabi ja abiraha saamise õiguse on kaotanud, ei saa lugeda kassaliikmete hulka, kelle matmiseks oleks haigekassa kohustatud kulusid kandma.

Hiljuti sai Tartu üldhaigekassa Sotsiaalministeeriumi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonnalt selles küsimuses vastuse, mis on väga lühike ja selge. Vastuses öeldakse, et osakond ühineb haigekassa arvamise ja põhikirja ei saa minna kaugemale seaduses määratud piiridest.

Järelikult lasub haigekassalt matuseraha maksmise kohustus ainult niikaua kui kassaliige on õigustatud haigekassalt saama ravi ja haiguseraha. Selle kohustuse lõppemisel lõpeb ka matuseraha maksmise kohustus.

Mõtete lahkunekute ärahoidmiseks kassaliikmetega tuleks aga haigekassade põhikirjadest § 7 vaidlusi tekitava märkuse lõpposa kustutada.
K. L.

Riigikohtu tegelus

Kreenholmi kangrute tükitöö hinnatabelite küsimus.

Toimetuses on kindlaks tehtud, et käitises on töötatud 3-teljelistel komplektidel juba 1938. a. jooksul ja koguni 1937. aastal ja töö eest on tasutud 2 teljel töötamiseks ettenähtud hinnakirjade alusel. Töötülide Lahendamise Komisjoni otsusega 3. jaanuarist 1939. a. on otsustatud: 1) tõsta o/ihisuse käitise tööliste tükitöö tariife ja ajapalga norme 6% võrra, võttes aluseks 31. dets. 1938. a. kohalikud tariifid ja normid; 2) ratsionaliseerimise korral, kui see puudutab telgede arvu suurenemist tööliste kohta, võib käitise juhatus tükitöö tariife alandada, kuid nii, et tööline teeniks vähimalt 7% rohkem, võrreldes ratsionaliseerimisele eelnenud kuu keskmise teenistusega. Otsuses on ette nähtud (p. 4), et see otsus jõustub 1. jaan. 1939. a. ja kehtib kuni 31. dets. 1939. a. Seepärast on tööinspeksioon õieti jätnud kinnitamata tükitöö tabelid 28. veebr. 1939. a., arvestades asjaolu, et osa kalkultatsioonide järgi, mis leiduvad neis tabelis, ei ole tõstetud hindu eelnimetatud Töötülide Lahendamise Komisjoni otsuse kohaselt, ja on õieti leidnud, et ei ole teatavate sortide töölemise kohta ratsionaliseerimist läbi viidud, mis ei õigusta seepärast ka Töötülide La-

hendamise Komisjoni otsuse p. 2 ettenähtud tingimuste läbiviimist 1939. a. jooksul, see on, selle otsuse kehtimise ajal, Töötülide Lahendamise Komisjoni otsus ei näe ka ette kolmel teljel töötanud tööliste tükitöö endiste hindade muutmist p. 2 kohaselt, kuigi komisjoni otsuse tegemisel oli juba olukord, et töötati 3 telje komplektidel teatavate tööde läbiviimisel. Ei õigusta uute tükitööhindade tabelite kinnitamist 1939. a. nende tööde kohta, mis toimusid 1938. ja 1937. a. 3-teljelistel komplektidel, ka säärane olukord, et käitis 1939. a. oleks läinud üle 2-teljeliste komplektidele töötamisele ja siis uuesti 3-teljeliste komplektidele, nagu arvab kaebaja, sest seega oleks ikkagi rikutud Töötülide Lahendamise Komisjoni otsuses 3. jaan. 1939. a. ülesseatud tingimusi. Selle otsuse kohaselt ei oleks olnud võimalik otsuse p. 2 ettenähtud tingimusi rakendada nende tööde kohta, mis toimusid juba enne komisjoni otsust 3-teljelistel komplektidel.

(Adm. os. t. 259 — I — 1939. a. ots. 5. X 1939. a.)

Lõpparve juriidiline iseloom.

Väljaspool vaidlust on käesolevas asjas töik, et poole vahel on tööandja ja tööliste vahel kokkulepitud töölepingu näol. Teiselt poolt näh-

tub toimikust, et kostjate poolt jäi nõudjale palgaraamat välja andmata ja nõudjale töö eest väljamaksetud rahasummad leidsid märkimist paberilehel, mil nõudja kviteeris järkjärgult töetasu kättesaamist. Neljal üks-teisele järgneval summade saamisel on nimetatud lehel nõudja allkirja eel lühidalt märgitud „lõpparve“. Ringkonnakohus on sellest sõnast nii aru saanud, et sellega olevat fikseeritud kõikide nende summade kättesaamine, mis võisid nõudjale väljamaksmisele kuuluda, või, teiste sõnadega, et antud juhul olevat tegemist BES § 3537 ettenähtud üldkviitungiga. See seisukoht ei leia tuget ei seaduses ega ka asjaoludes. Kolme allkirja andmise puhul pole nimetatud lehel üldse märgitud, mille eest on vastavaid summasid saadud (15 kr. + 15 kr. + 20 kr.), ja viimase allkirja eel on märgitud terve rida kaupu, mis on nõudja kostjailt nähtavasti saanud, kuid ka sel puhul pole öeldud, mille eest või mis puhul on vastav summa (12 kr 45 s.) saadud. Igasugused muud andmed puuduvad selles asjas üldse. Seenäras, ja arvesse võttes, et nimetatud kviitungis pole öeldud, et kõik pooltevahelised arved resp. maksud, millest nad ka tekkida võisid, oleksid poolte vahel lõplikult ning jäävalt likvideeritud, ei võinud antud juhul tulla kohaldamisele BES § 3537. Kuna ülalnimetatud kviitungis märgitud summade kohta puuduvad asjas üldse igasugused andmed selle üle, millest need summad koosnevad ja mille eest nad on maksetud, siis pidanuks ringkonnakohus tingimata rahuldama nõudja era-palve tunnustaja ülekuulamise kohta, kes pidid tõendama, et kviitungis märgitud summad moodustasid vaid normaaltasu töö eest, et peale normaaltöö on nõudja ka ületunnid teinud 93 tundi iga kuu kohta, et nõudjale oli lubatud eritasu saamata jäänud suvepuhkuse eest ja et tema vallandamine sündis päevapealt (üles ütle-mata).

(Tshiv. os. t. 496 — R — 1939. a.,
ots. 5. X 1939. a.)

Haigekassade tegevusest

Pärnu ühisest haigekassast

kirjutab V. Tarand „Pärnu Päevalehes“:

„Novembri algul teostas haigekassa peakoosolek mõningaid vähemaid kärpimisi kassaosaliste abirahades ning lisas juuremaks eeskätt perekonnaliikmetele arstirohtudelt ning osalt patentrohtudelt. Haigekassa aruanne on ikka näidanud suhteliselt palju suuremaid kulusid kassaosaliste ravimise arvel võrreldes rahalise toetuse kuludega. Seetõttu oli ka loomulik, et nüüd, kus on tekkinud vajadus kulusid kokku hoida, suurem kokkuhoid tuleks saavutada ravimiskuludes. Sellest tekkis vajadus rakendada juuremaks arstirohtudele, eriti patentikale, mida arstid peavad mitte-hädavajaliseks, ning teiselt poolt kärpida arstide tasusid. Ka viimast sammu peab lugema õigustatuks, sest haigekassa ei saa teha kulusid endises suuruses, kui tulud on vähenenud.

Tulude tagasimineku põhjused on ilmsed. Kui haigekassaosaliste arv 1. septembrist tänaseni on langenud 6000 kassaosalise kohta 780 võrra ning kui suures osas käitistes tööliste üldteenistus on langenud kas piiratud tööpäevade või tundide arvel või ka tükitöölt ajatööle ülemineku tõttu, siis on loomulik, et sellest olenevalt otsekohe langevad haigekassa tulud. Teiselt poolt arstidele, kes saavad tasu kuupalga alusel, annab tunda vähimalt kassaliikmete arvu langus ka abitarvitajate hulga tagasiminekuks, mistõttu paratamatuks osutunud kärpimine ei tohikski tunduda nii valusana.

On liikumas kuulduki kassaliikmeskonnas, — mis on võimalikud müidugi ainult seetõttu, et kassaosalised küllaldase tähelepanelikkusega ei loe haigekassa teadaandeid, — nagu oleksid viimati rakendatud juuremaksud üldised ning eriti lõikavad. Olgu seetõttu veel kord selgitatud, milles õieti on olukord muutunud. Kassaliikmete rahaline toetus haiguse ajal on jäänud endiseks, välja arvatud ilma perekonnata kassaliikmeil haigemajas oleku ajal, kellele nüüd maksetakse $\frac{1}{3}$ senise $\frac{1}{2}$ päevapalga asemel. Protsentuaalselt on kärpimine 16% ning see haarab maksimaalselt 20% abiraha saajaist. Arstirohtudelt on perekonnaliikmed seni ise maksnud 10% ning see norm tõsteti nüüd 20-ni. Tavaliste rohtude juures see juuremaks ei küüni üle 15—40 sendi. Rohkem kõnelemist on tekkinud patentravimeilt rakendatud juuremaksude ümber, kus protsendi määr tundub kõrgena. Siin on aga nurisemiseks kõige vähem põhjust, kuna juure tuleb nüüd maksa neilt rohtudelt, mida seni haigekassa arvel üldse ei antud. Patentrohud on tavaliselt 3—4 korda kallimad umbes sama toimega lihtrohtudest. Nende paremus seisab aga peamiselt selles, et nad avaldavad kiiremat mõju, mille saavutamise, eriti ambulatoorsete haigete juures, on esijoones just haige enese huvides. Uue korraldusega haigekassa jätab kassaliikmetele võimaluse saada patentrohtu juuremaksu eest, kuna varem seda võimalust üldse ei olnud. Sealjuures see osa patentrohtudest, mis on asendamatut, on võetud nimekirja ning ei kuulu juuremaksu alla.

Olgu lõpuks tähendatud, et Pärnu ühis-haigekassas nüüd kehtimapanud normid on vähemate erinevustega rakendamist leidnud peagu kõigis suuremates ühishaigekassades ning tagasimineku, mis meil ilmnes eriti järe-sult, on ka mujal end valusalt tunda annud. Nii on seni normide kärpimisi ette võetud Narvas ning mitmel pool on peakoosolekud kokku kutsutud sama küsimuse otsustamiseks. Ei tohiks olla põhjust eriliseks nurisemiseks kassaliikmete hulgas, kuna Pärnu Ühishaige-kassa, vaatamata suhteliselt väga väikestele tagavaradele, on seni korraldanud arstiabi üle keskmise ulatuvate normide alusel ning nüüdki, kus kriisitunnused on ülemaailmselt nähtavad ja kokkuhoid peagu igal pool osu-tub paratamatuks on piiratud minimaalsete kärpimistega.

Kreenholmi haigekassa peakoosolek oli 10. det. Juhatas esimees K. Jõgiste, kes andis ka ülevaate haigekassa tegevusest, mis on

rahuldav. Liikmemaks jäeti endiseks — 1%, samuti abinormid perekonnaliikmete matmiseks määrati: alla 5-a. 25 asemel 35 ja vanemaile — 35 asemel 40 kr. Eelarve võeti vastu.

Peakoosolekul kõneles EHL sekretär L. Johnson vanade tööliste kaitse seadusest.

Tallinna linnaettevõtete haigekassa eelarve 1940. a. võeti vastu 141.000 kr. suuruses. Kassal oli tänavu 2167 liiget ja 1544 perekonnaliiget, kel on kassast abi saamise õigus. Raha-line seis oli 1. dets. 49.229 kr.

Abitarvitamis- ja arstiabinormid jäävad endisteks.

Narva tekstiilvabrikuis on arstiabikorraldus tööandja käes. Tööandjad on palganud mõ-

ned arstid, kes arstiabi annavad. Okt-kuus kalevivabriku tööliste üldkoosolekul nõuti, et lahkunud arstide asemel palgataks uued ja võimalikult üks kirurg ja üks sisehaiguste arst. Ka kaevati, et haiglas ei olevat kord kõige eeskujulisem. Ka valitsevat haiglas ruumipuudus. On juhtumeid, kus tööline ruumipuudusel ei pääse haiglasse. Ka nõuti, et vabriku arstid võtaksid esijoones visiitidele oma vabriku töölisi, aga ei eelistaks erapatsiente, nagu seda varem on juhtunud.

Võru-Petseri üldhaigekassa avas oma ambulatooriumi Võrus, Katarina t. 8, uuesti. Ambulatoorium oli suvel ümberkorraldamisel. Haigete vastuvõtmine on igal tööpäeval kella 5—7 öhtul. Arstiks on dr. J. Seimar.

Tartus asuva Mellini haigla saatuse küsimus

Saksa soost Eesti kodanike siirdumisega Saksamaale jäi Tartus asuv saksa arstkonna Mellini haigla arstideta. Juba sakslaste ärasõidu teada- saamisel pöördus Tartu üldhaigekassa Mellini haigla juhtivate isikute poole ettepanekuga anda haigla haigekassale kasutada kas rendi alusel või müü- giteel. Haiglat juhtivad ringkonnad pidasid aga läbirääkimisi Eesti Arstide Ühingu Erakliinikuga, kes oli huvitatud kliiniku saamisest enda val- dusse. Teisi huviosalisi peale haige- kassa sel ajal ei olnud. Mõningatel põhjustel ei toimunud kokkulepe Eesti Arstide ühingu. Nüüd astus Tartu üldhaigekassa juba konkreetsemaid samme selle haigla kasutamisele võt- miseks rendi alusel. Käidi selles asjas ka härra sotsiaalministri juures, kes pooldas selle haigla võtmist haigekassa valdusse. Nüüd selgus aga, et saks- laste ärasõiduga on Mellini haigla jää- nud peremeheta varanduseks, mida tuleb võtta hooldamisele, kuna haigla jääb seisma haigete ja personali puu- dusel, mis toimuski. Tartu üldhaige- kassa ringides hellitati lootust, et Mel- lini haiglat polegi tarvis võtta rendile ja see antakse haigekassa hooldamisele ja kasutamisele. Muud küsimused olek- sid lahendatud hiljem.

Nüüd tekkis aga Tartu ülikoolil hu- vi Mellini kliiniku vastu. Saadeti üli- kooli delegatsioon Tallinna samme as- tuma, et Mellini haigla antaks üli- koolile kasutada. Rõhutati seda, et haigekassa haigla võtvat ülikoolilt õppe- tegevuseks vajalise haigete materjali,

haigekassa haigla olemasolu kahjus- tavat ülikooli majanduslikult ega ole- vat otstarbekohane ülikoolilinnas lu- bada haigekassale oma haigla asuta- mist jne. Neid põhjendusi siis kuulda ei olnud, kui Mellini haigla oli saksa soost arstide eraettevõtteks. Haige- kassale lubati vastutasuks haigekassa haigete raviraha ülikooli kliinikuis eriti madalaks määrata ja muidki soodustusi teha, et haigekassa loobuks Mellini haigla enda kasutada saamise nõudest. Ülikool esitaski Tartu üld- haigekassale oma „madalad“ tasu- normid. Kui nende järele aga ravi- raha arvestama hakati, siis selgus, et ettepanud tasunormid tõstavad raviraha umbes 20% võrra. Nii et haigekassale Mellini haiglast loobu- mise eest pakutav vastutasu oli tege- likult raviraha suurendamine.

Vahepeal oli Mellini haigla võetud Tartu linnavalitsuse hooldamisele. Kuid haiglat kellelegi üle ei antud, kuna mõningad juriidilised küsimused vaja- vat lahendamist. Praegu on olukord säärane, et Mellini haigla seisab kasu- tamata, kuigi ülikooli haiglad ei suuda mahutada kõiki abivajajaid. Eriti on ruumipuudus närvi- ja sisehaiguste kliinikuis, kus haigeil tuleb ravile pääsmisel oodata järjekorda.

Olukord on nüüd säärane, et Tartu linnavalitsus tervishoiuosakonna kau- du peab hooldama tühjalt seisvat Mellini haiglat ja kulusid kandma, kuna suur maja vajab valvet, kütet ja korrashoidu. Kulu tuleb kanda vaja- duseta.

Haigekassadele on oma raviasutused vajalised eriti seepärast, et haigekassa haige ei ole otseselt ravikulude kandja, mis teeb erilise kontrolli haigete üle vajaliseks. Seda on võimalik teostada ainult haigekassa oma haiglas. Seepärast tuleb soovida, et Mellini haigla antaks Tartu üldhaigekassa kasutamisele.

K. L.

Sotsiaalkindlustus

Sotsiaalkindlustus Eestis peaks kujunema järgmiselt:

Ülatuse. Sotsiaalkindlustuse alla arvatakse kõik töölised ja teenijad, kes töötavad töölepingu alusel.

Sotsiaalkindlustuse liigid: 1) haiguste vastu kindlustamine, 2) emade kindlustamine, 3) laste kindlustamine, 4) vigastuste vastu kindlustamine, 5) vanaduse vastu kindlustamine, 6) töövõimetuse vastu kindlustamine, 7) järelejäänute (leskede ja vaestelaste) kindlustamine, 8) tööpuuduse vastu kindlustamine.

1) Haiguste vastu kindlustamise samm: a) haiguspäevaraha ajutise töövõimetuse puhul, b) ühekordne matuseraha surma puhul, c) perekonnaliikmete abistamine.

Kindlustatud ja nende perekonnaliikmed saavad hinnata ravi seaduses ettenähtud tähtaegade kestes. Perekonnaliikmed saavad peale ravi ka ühekordset toetust sünnituse puhul. Perekonnaliikmete matmiseks maksetakse matuseraha.

Ravi liigitus: esmaabi, ambulatoorne ravi, kodus ravimine, haiglas ravimine, sanatooriumis, puhkekodus ja kuurordis ravimine, eriravi. Uhes raviga antakse hinnata arstmeid ja ravivahendeid.

2) Emade kindlustamine. Naiskindlustatud vabastatakse tööst 6 nädalat enne ja 6 nädalat pärast sünnitamist. Sammed: a) sünnitustoetusraha terve päevapalga suuruses raseduse ja sünnituse puhul töölt vabastamise ajal; b) ühekordne sünnituspreemia 20—30-kordse päevapalga suuruses; c) toetusraha ajal, kui ema last ise oma rinnaga imetab. Imetustoetusraha suurus $\frac{1}{15}$ sünnitustoetusrahast.

Sünnitajad saavad hinnata sünnitusabi (ämmaemanda ja arsti abi) kas kodus või haiglas.

3) Laste kindlustamine. Kindlustuskassa maksab iga lapse pealt kuni 16. eluaastani lasteabiraha seaduses määratud suuruses. Lasteabiraha suurus võiks olla: 1 lapselt 10% töötasust, igalt järgmiselt lapselt 2% enam.

4) Vigastuste vastu kindlustamine. Vigastatud saavad töövõimetuse ajal haigusabiraha ja pideva töövõimetuse puhul pensioni, vastavalt tööjõu kaotuse protsendile, aluseil, mis on ette nähtud kehtivas seaduses. Vigastatu surma korral, samuti õnnetuse läbi surma saanud perekonnale määratakse pension aluseil, mis kehtivas seaduses on ette nähtud.

Vigastusega loetakse võrdseks kutsehaigus.

5) Vanaduse vastu kindlustamine. Kindlustuskassa maksab vanadele, kes seaduses ettenähtud aja on töötanud ja kes ületavad seaduses ettenähtud vanusemäära, pensioni vastavalt tabelile, mis on kehtiv riigitöölise suhtes riigi- ja omavalitsuste teenijate ja töölise pensioniseaduses.

Koos teenistusaja suurenemisega tõuseb ka pensioni suurus.

6) Töövõimetuse vastu kindlustamine. Pideva töövõimetuse puhul maksab kindlustuskassa kindlustatule pensioni, arvestades teenistusajaga, vastavalt seaduses ettenähtud tabelile.

Töövõimetuse toetusraha maksetakse ka tiisikushaigetele ja teistele niisugustele haigetele, kelle eraldamine nakkusohu vältimiseks on tarviline.

7) Järelejäänute kindlustamine. Vanaduse ja töövõimetuse vastu kindlustatute lesed ja vaesedlapsed saavad pensioni kehtivas töönnetuse vastu kindlustamise seaduses ettenähtud suuruses.

Kindlustuskassa. Sotsiaalkindlustust teostatakse kindlustuskassades.

Kindlustuskassa valitsemisorganid: a) Juhatuses on 5 liiget, kes valitakse kassaosaliste volikogu poolt; b) revisjonikomisjonis on 5 liiget; c) peakoosolek koosneb 50—100 kindlustatute esindajast.

Kindlustuskassa tulud: Kindlustuskassasse maksetakse kindlustumaksu: 8% töötasu järgi arvestades — tööandjate poolt (praegune haiguskindlustumaks on 4%);

3% töötasu järgi arvestades — töölise poolt (praegune haiguskindlustumaks on 2%).

Vigastuste vastu kindlustamise maksu tasuvad tööandjad praegu kehtivas töönnetuste vastu kindlustamise seaduses ettenähtud alustel ja suuruses.

Pöllutöölise vanaduskindlustusest on kõneldud ka põllumeeste konventidel. Töölise nõudmine on, et sotsiaalkindlustuse seadused pandaks kehtima kõigi töölise ja teenijate kohta, olgu need siis tegevad tööstuse, põllumajanduse, kaubanduse või mõnel teisel tööalal. On teravitav, kui sotsiaalkindlustuse tarvilisusest arusaamine tungib kõigisse kihtidesse.

Vanade ja töövõimetute töölise kindlustamise küsimuse arutamine töölise koosolekui jätkub. Nõutakse vanade ja töövõimetute, leskede ja vaestelaste kindlustamist teistes riikides teostunud sotsiaalkindlustuse põhimõtete alusel. Igasugused „hädabiseadused“ ei rahulda töölisi.

Vanad majateenijad, kes eluaga on orjanud saksu, kes nüüd Hitleri kutsel on Saksamaale rännanud, jäävad raskesse sotsiaalsesse olukorda. Õiglane oleks, kui sakslaste varanduse arvel antaks pensioni nende vanadele teenijatele. Selleks on tarvis eriseadust. Sakslaste varanduse arvel nende vanadele teenijatele pensioni andmine on kõigiti õigustatud ja põhjendatud.

Sotsiaalse hoolekande kõrvalnähtusi. Sellest kirjutab A. Hint „Postimehes“ nr. 316 muuseas:

„Sotsiaalne hoolekanne, heategevus senisel kujul, on rohkem negatiivne kui positiivne nähtus. Inimene ei ela tööst üksipäini leivast. Kui heategev kõhutäis teeb selgroo nõrgaks, siis võib kahju kasut suurem olla. Läätsleeme eest ei tohiks keegi müüa oma esisünnioigust — õigust inimese olla, mitte armuanni vastuvõtja. Armund pole kahjulik mitte ükski saajale, vaid ka andjale — sest ta ainult sigitab tahtjaid ja anujaid juure. Kuid riik ja rahvas vajab töökäsi, tööinimesi, mitte kaltsuproletariaati.

Sotsiaalsete probleemide lahendamisel tohiks heategevus olla vaid ajutine nähtus. Põhiseaduse järgi on meie kodanikel õigus inimväärsele äraelamisele, — see tähendab, et kellelgi ei tar-

vitseks olla armuanni vastuvõtja. Igal kodanikul on seega õigus tööle ja leivale nagu õhule ja päikesele.

Valitsuse deklaratsiooni sotsiaalse olukorra parandamise juhtmõtted, nagu väikesepalgaliste, aga suure perekonnaga tööliste palgaolude parandamine, haigus- ja vanaduskindlustuse laiendamine jne. tuleks kiire korras läbi viia...

„Lähtudes riigi ja rahva huvidest jääme ootama kiireid seaduseandlikke samme puudustkannatajate olukorra parandamiseks. Heategevus on suurte puudustega hädavahend.“

Üldiselt pidades ülaltoodud väiteid õigeteks märgime vaid, et ka valitsuse töökava sotsiaalse olukorra parandamise juhtmõtted on liiaks immutatud heategevusega. Ka ei tule töötasu tõsta mitte ainult väikese palgaga ja suure perekonnaga töölistel, vaid üldiselt, hoolimata perekonna koosseisust. Sest töötasud on Eestis lubamatult madalad ja võimaldavad vaid tööandjail suurte varanduste kogumist.

Lasteabiraha seaduse eelnõu on jälle päevakorras. Eelnõu kaaluvad kojad, kes avaldavad oma seisukohti. Kas ja kunas lasteabiraha seadus riigikogule esitatakse, ei ole veel teada. Lasteabiraha on üks neid küsimusi, millest viimasel 4—5 aastal on korduvalt kõneldud, lubadusi ja tähtaegugi andes. Eelnõu kohaselt hakkaksid lasteabiraha saama kaubanduslikes ja tööstuslikes käitistes töölepingu alusel töötavad töölised ja ametnikud, kelle teenistus ei ületa kuni 250 kr. Abiraha määr suureneb laste arvuga. Ühelt lapselt on abiraha 16 s., teiselt 24 s., kolmandalt ja igalt järgmiselt lapselt 32 senti päevas. Kuupalgalistele maksetakse lasteabiraha 25 päeva eest kuus. Lasteabiraha seaduse järgi loetakse tööstuslikeks käitisteks need ettevõtted, mis on loetletud 1924. a. naiste ja alaealiste töö kohta antud seaduses. Lasteabiraha maksetakse kassast, mis tegutseb sotsiaalministri poolt kinnitatud põhikirja alusel. Tööstuslikud ja kaubanduslikud käitised maksavad kassasse lastemaksu, mille määrab iga aasta kohta kindlaks sotsiaalminister kokkuleppel majandusministriga. See maks ei või ületada 4% töövõtja tasu järgi arvestades.

Diakonisside ja Mellini haigla küsimus seisab veel otsustamata. Kuna küsimus ise on kiire, siis pöördus Eesti Haigekassade Liit kirjalikult peaministri poole, et Diakonisside haigla omandamine Tallinna Uhise Haigekassa poolt ja Mellini haigla omandamine Tartu üldhaigekassa poolt otsustataks jaatavalt. Mõlemal haigekassal on neid haiglaid oma raviülesannete teostamisel hädapärasel tarvis.

Rahvusvahelise tööbüroo sotsiaalkindlustuse komisjoni kirjavahetajaks liikmeks järgnevas kolmeks aastaks on komisjoni poolt Eestist valitud Leop. Johanson, kes kuulus sama komisjoni kirjavahetajaks liikmeks ka eelmisel 6 aastal. Komisjon peab oma koosolekud Genfis.

Tööstuslike käitiste vanade töövõtjate kaitse seadus on Riigikogu poolt vastu võetud. Seadus koosneb kahest osast: 1) vanade töövõtjate töö pidamise kohustus, 2) vanadustoetus.

Tallinna tehnikaukooli üliõpilaskonnal on käsil haigekassa asutamine. Töötab vastav toimkond, kel on ülesandeks haigekassa aluste väljatöötamine ja tuluallikate näitamine. Haigekassa ülesandeks oleks üliõpilastele soodustatud tingimustel arstiabi võimaldamine.

Sotsiaalkindlustusreformide nõuavad Pärnu töölised, kelle töölisvanemad ja kutseühingute esindajad oma koosolekul nov.-kuus võtsid vastu vastava resolutsiooni. Ühtlasi nõutakse ka vanade tööliste kaitset, kutseühingute seaduste muutmist, palgade tõstmist ja töölistkorterite ehitamist riiklikes käitistes, nagu Looitsi briketitööstuses, telliskivitehastes ja mujal.

Haiguskindlustuse seaduse eelnõu on viimistlemisel ja esitatakse lubaduste kohaselt Riigikogule tulev aasta esimesel veerandil.

Tartu üliõpilaskonna haigekassa on asutamisel. Küsimus ise on juba hulk aastaid päevakorras, kuid pole veel lõplikult otsustatud.

Riigi- ja omavalitsusteenijate pensioniseaduses ettenähtud pensionimaks jääb endiseks — 6% palgasummast.

Töökaitse

Palgalise puhkeaja seadus. Palgalise puhkeaja pikendamist 12 päevani on Eesti töölised seni nõudnud tagajärjeta. Ka nõutakse, et puhkeajaga ei tohi asendada rahaliste kohustustega ja et palgalise puhkeaja seaduse ulatust laiendataks.

Vaimsel alal töötajate töölepingu seadust, mida on lubatud tööliste töölepingu seaduses, tuleb vististi veel hulk aega oodata.

Tööinspektiooni täiendamine arstiga, kes asuks Sotsiaalministeeriumi juures, osutub paratamatuks. Arstist tööinspektori ülesanne on tegelemine töötervishoiu küsimustega ning tööliste tervise säilitamine ja tööõnnetuste vältimise määruste elluviimiseks kaasaaitamine.

Tööaja lühendamine ja tööliste vallandamine kontrolli alla. Majandusministri poolt on antud suur- ja kesktööstusettevõtete tootmise korraldamise määrus.

Määruse järgi on keelatud tootmistaseme säilitamise ja elanike tarbeainetega varustamise kindlustamise huvides toor- ja tarbeainete tootmise alal tegutsevate suur- ja kesktööstusettevõtete pidajail lühendada tööaega alla 20. okt. s. a. käitises kehtinud normaaltööaja või vallandada määratama või määratud ajaks või teatava töö tegemiseks tööle võetud töölisi Majandusministeeriumi tööstusosakonnale sellest teatamata.

Ettevõtte pidaja, kes kavatses oma ettevõttes lühendada tööaega või vallandada töölisi, on kohustatud sellest teatama vähimalt 7 päeva enne tööaja lühendamist, töölepingu ülesütlemist või töölepingu lõppemist Majandusministeeriumi tööstusosakonnale ja teatama ühtlasi töölisvanemale või töölisnõukogule, kui neid ettevõtte juures on olemas.

Ettevõtte teatamine ei ole kohuslik, kui tööliste vallandamine ühe kalendrikuu vältel ei puuduta rohkem kui 3 töolist kuni 30 töölisega töötavais ettevõtteis, 10 prots. tööliste arvust 31—60 töölisega töötavais ettevõtteis, 5 prots. tööliste arvust 61—100 töölisega töötavais ettevõtteis ja 3 prots. tööliste arvust 101 ja suurema tööliste arvuga töötavais ettevõtteis. Tõõseisaku puhul ei ole ettevõtte teatamine nõutav, kui tööseisak ei kesta üle 2 nädala, kusjuures töölisi ei

Kingsepad — kodutöölised.

Arnold Simson

Pildi autor põlvneb Alatskivilt, kus ta sündis 25. veebr. 1899. a. Tartusse ta siirdus 1912. a. Elukutselt kondiiter. Üldhariduse sai Tartu Kutsehariduse Seltsi öhtukoolis ja Tartu Õpetajate seminaris. 1922. a. sügisel astus kunstikool „Palase“ õpilaseks. Kuna igapäevase leiva mured ei võimaldanud tal pidevat õpingut, venis õppeaeg kuni 1934. a., viimased kolm aastat A. Wabbe maaliateljees. Ta on teinud kunsti kunsti enese pärast — oma igapäevase töö kõrval. Kunsti alal töötanud maalijana ja joonistajana, võttes osa

K. K. S. K. V. näitustest 1929. a. alates. Pildi „Kodus töötajad kingsepad“ aine on pärit Viljandist, kuhu A. Simson sattus tööle, olles korteris säärase kodu töötaja kingsepa juures. Pilt on valminud vabal öhtutunnil kingsepa korterikaaslase töölaua taga sel ajal, kui kingsepp veel hilisel öhtul igapäevase leiva murest aetuna pidi tööd jätkama, hoolimata tööpäeva pikkusest, hoopis rääkimata 8-tunnisest tööpäevast. Muide, sama kingsepa tööruum on olnud ühel ajal eluruumiks, lastetoaks ja ka korterikaaslase asukohaks. K. L.

vallandata, kuid võidakse lasta palgata puhkusele.

Teadaandes Majandusministeeriumi tööstusosakonnale peavad ettevõtte pidajad esitama tarvilised andmed ja põhjused, millest selguks töötaja lühendamise või tööliste vallandamise kavatsuse vajalikus. Tähenatud teadaanded vaatab läbi Majandusministeeriumi tööstusosakonna juures olev tootmise korraldamise komisjon, kelle liikmeiks on Majandusministeeriumi tööstusosakonna direktor, Sotsiaalministeeriumi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna direktor, Kaubandus-tööstuskoja esindaja ja Tööliskojade esindaja vastava koja juhatuse määramisel.

Tööstusõpilaste käitumise hindamise juhendid on avaldatud RT 109 — 1939. Käitumist hindavad kutseoskuse ameti juhataja, liikmed või ameti esindaja vähimalt kord aastas, selleks tutvudes käitises tööstusõpilaste töötajadega ja ära kuulates käitise valdaja ja tööstusõpilaste lähemate õpetajate arvamised. Hindamise aluseks võetakse õpilase käitumine nii käitises kui ka väljaspool käitise ruume käitise valdaja, käitises tegutsevate isikute ja üldse kaaskodanike vastu, samuti ka käitumine töö suhtes. Hinne märgitakse sõnadega väga hea või hea, või rahuldav või puudulik

käitumise hindamise lehele, mis peetakse tööstusliku kutseoskuse ametis, või mis on ameti esindaja käes. Üldhinde andmed teatatakse käitise valdaja kaudu õpilasele kui ka õpilase vanemaile ja eestkostjale. Käitumise hinne võetakse arvesse õppelepingu lõpetamisel enne õppeaja lõppu, samuti loa andmisel oskustöölise eksamile pääsmiseks enne õppelepingu lõppu. Halb käitumine võib olla põhjuseks õppelepingu lõpetamiseks.

Tööstusliku kutseoskuse ametite tegevuspiirkondade ja asukohtade määrus on avaldatud RT 109 — 1939.

Õnnetustest ei tohi rääkida „Kiviõlis“, kirjutab „Uudisleht“. Rääkimine põhjustab vallandamist. Kardetakse õnnetuste teatavaks saamist avalikkusele ja ajakirjandusele.

Meie arvates just see asjaolu, kui tööõnnetustele avalikkuses ja ajakirjanduses enam tähelepanu pöördakse, aitab kaasa, et õnnetuste vältimiseks enam abinõusid ja korraldusi tarvitusele võetakse.

Tööstusõpilaste pidamise määrus on avaldatud 5. detsembril 1939. a. RT nr. 109. Tööstusõpilasi võib pidada vaid kutseoskuse ameti loal. Enne loa andmist amet kontrollib, kas käitises on võimalik praktilise kutseoskuse õppimine ja vastavatel tehnilistel abinõudel praktiseerimine ja kas tööruumid ming muud

tingimused vastavad töö, tervishoiu ning tööõnnetuste vältimise nõudeile, mis on kindlaks määratud vastavate eriseaduste ja määrustega. Samuti tuleb jõuda selgusele, kas käitise valdaja või tegelik juhataja vastab tööstusliku kutseoskuse seaduse § 28 ettenähtud nõudeile. Kuulatakse enne loa andmist ära ka kodade arvamised. Tööstusõpilaste arvu üksikutes käitistes määrab tööstusliku kutseoskuse amet. Tööstusõpilaste pidamiseks antud luba tuleb panna välja käitise ruumes nähtavale kohale. Senised õpilaste pidamise load jäävad kehtima. Kui õpilane õpib töö-ala oma vanemate või eestkostjate juures, siis lepingu sõlmimist ei nõuta, kuid õppevahekorra-st tuleb teatada kohaliku kutseoskuse ametile. Määruste rikkujad võetakse vastutusele.

Töökohtute sisseseadmist on Eesti tööliklass nõudnud juba aastakümneid. Töökohtud olid ka sotsialistliku tööliispartei nõudmiste programmis. Sotsialistlikes lehtedes ja „Töös“ ja Tervises“ on töökohtuist korduvalt kirjutatud, küsimust selgitades. Töökohtute sisseseadmiseks on ka tööliiskoda nüüd esitanud kohtuministri-le märgukirja. Kuidas valitsusasutus küsimusele suhtub, ei ole teada.

Riigi tööameti seaduse põhialused on, nagu kuuleb „Uus Eesti“, Majandusministeeriumis välja töötatud. Põhialuseid arutab praegu ratsionaliseerimiskomitee üldsektiooni komisjon. Tööameti alla tahetakse koomdada nii tööborsid kui ka Põllutöökoja tööbürood. Nii loodetakse saada täieline ülevaade tööturul esinevatest liikumistest, et otsida vahendeid nende liikumiste juhtimiseks ja kokkukõlastamiseks „meie rahvuslike härvidega ja rahvamajanduse vajadustega“.

Pagaritööstuste tööseaduse muudatus Roots. Käesoleva aasta mai kuus võeti vastu eelnõu 16. mai 1930. aasta pagari-tööstuste tööseaduse muutmiseks. Ümberkorraldusi tehti öötöö suhtes.

Üldtöölepingu puhkeaja määrused Šveits. Tööstuse, kudumise ja lihttööliste tööbüroo avaldas kava- ja järjekindlate kontrollimiste põhjal üldtöölepingu korralduste kohta tulemusi. Nagu andmed näitavad, on üldtöölepingus ettenähtud puhkeaja pikkus väga ebahühtlane, kestes kahest kuni kahekümne nelja päevani, harvemal juhul ka kuu aega. Enamuses figureerivad 6-, 9-, 12- ja 15-päevased puhkused. Puhkeaja pikkus on vahel ka tööliise vanadusest ja aja pikkusest, kui kaua tööline on töötanud ühes käitises.

Töökaitse Ungaris. 2. septembri 1939. a. ministritenõukogu korralduses on esile tõstetud üksikud määrused tööstustes ja käitistes töötavate tööliste töötingimuste kohta. Tahetakse pühitada tööaega ja kindlaks määratud töötasud ja maksuline puhkus.

Ühisuste teenijate üldtööleping Bulgaarias. 1. mail 1939. a. viidi ellu esimene ühisuste töövõtjate tööleping, mille kehtivus on üks aasta. Leping on maksev ainult kauppalgaliste kohta, hõlmates seega enam kui 4600 inimest. Tööaeg on kindlaks määratud 6-le tunnile päevas, pühade ja pühapäevade töö-

del maksetakse 50% palgalisa, öötöö on keeldud, üheaastase teenistuse möödudes on töövõtja õigustatud saama 2-nädalase maksulise puhkuse. Vallandamisel ja tööle võtmisel on maksvad kindlad reeglid.

Tervishoid

Vigastatud tööliisele ütleb „Kaitse ennast“:

1. Enne mingi masina või tööriista käsitamist tee kindlaks, kas vastav ese on hädaohutu tarvitamiseks.

2. Kui masinate juures on eemaldatud kaitseid, aseta need kohale enne töö algust.

3. Kasuta hädaohutuid töömeetodeid. Kahtluse korral küsi tööjuhatajalt.

4. Kanna keha külge liubuvat riietust. Lah-tine ja räbaldunud riietus on kardetav.

5. Kanna kaitseprille ja teisi kaitsevahendeid, mida nõuab sinu töö.

6. Teata oma tööjuhatajale igast ebakindlast või tervisevastasest olukorrast.

7. Otsi kiiret esmaabi iga vigastuse puhul, hoolimata vigastuse väiksusest.

8. Need soovid on sinu kaitseks, need aitavad aga ka hoida tööõnnetuste eest sinu kaastööliisi.

Personaalkontsessiooni süsteemi tulek apteekide pidamisel — nõaldate küsimus, kirjutab „Eesti Rohuteadlane“ oktoobrikuus. Nüüd on need nõalad juba möödunud, kuid vabamüügiapteekide seaduse uut eelnõu ei ole veel kusagil näha. Ka siin kordub viimaseil aastail iseloomulik nähtus: alatasa muudkui lubatakse, ilma et neid lubadusi ka lunastataks. „Eesti Rohuteadlane“ ütleb, et meie senine apteekide kontsessiooni süsteem on oma eesmärgid juba ümberisev Euroopa kultuurriigis ei ole enam niisugust iganenud arkailist apteekide kontsessiooni süsteemi, mis meil püsib tsaristliku Venemaa pärandusena, pisikeste muudatustega mõnes osas. Nii Soomes, Rootsis, Norras kui ka Daanis on maksimas personaalkontsessiooni süsteem ja apteekide vaba võrandamine ja spekulatsioon vabamüügiapteekide kontsessioonidega on keelatud ka Lätis.“

„Praeguse süsteemi pahe raskuspunkt peitub, nagu öeldud, asjaolus, et apteekide vabalt võrandatakse, kusjuures müüja nõuab ostjalt ostuhinnaks kaugele suuremaid summasid kui selleks õigustaks apteegis leiduva varanduse, s. o. ravimite, sisseseade ja varustuse, tegelik või ka nominaalne väärtus. Seda arvatakse n.ö. kontsessiooni ehk apteegi pidamise eesõiguse eest selles rajoonis.“

Apteek, mis peaks olema tervishoidlik asutus, koormatakse võlgadega.

Lätis on keeldud ka ümberasustamise korras Saksamaale siirduvatele saksa soost apteegi omanikele neile kuulunud apteekide kontsessioonide eest raha võtmine.

Rohuteadlaste Koja tööbüroos oli 1. nov. s. a. registreeritud teenistuskoha otsijaid: rohuteadlasi 11, kandidaate 14, assistente 15, praktikante 29. Kohapakkumisi oli 19.

Arstirohte jäetakse tarvitamata. Haigekas-sadel on tulnud juba harilikul ajal kulutada oma liikmete ravimisele enam kui laekub ravi-maksu. Erakordsetes oludes kasvavad ravi-

kulud. Sellepärast peavad haigekassad oma kuludega olema võimalikult kokkuhoidlikud. Selleks on pöördunud Eesti Haigekassade Liit ka Arstide Koja poole. Ravikulude hulgas on suur osatähtsus arstimate kulul. Arstimate hinnad on kõrged. Nagu haigekassade andmed näitavad, ei kasutata väga sageli arstirohte ravimiseks, vaid osa neist jääb tarvitamata. Et seda ära hoida, peaksid arstid rohte kirjutades arvestama ka seda, et ei tekiks asjata ülejääke. Tarbe korral on juba parem retsepti korrata. Väljaminek arstidele, mida ei kasutata, on majanduslikult ja tervishoiuliselt põhjendamatu.

Tiisikuse vastu võitlemine Boliivias. Et tiisikuse vastu võitlemine muuta intensiivsemaks, on Boliivias valitsuse korraldusel moodustatud eriline maakomisjon. Komisjon on kuueliikmeline: esimeheks on rahvatervishoiuminister, liikmeiks: töö- ja sotsiaalse hoolekande minister, arstiteadusliku fakulteedi rektor ja kolm liiget, kes määratakse vabariigi presidendi poolt. Komisjonile on tehtud kohustuseks välja töötada üldine tegevuskava, kontrollida tiisikuse vastu võitlemiseks määratud kapitali, nõuda riigi- ja eraõppeasutustes tiisikuse vastu võitlemise küsimuse selgitamiseks erilist tähelepanu ja Vabariigi Valitsusele esitamiseks koostada seaduseelnõu.

Differiit levis novembrikuu teisel poolel Kohtla-Järve laste keskel. Haigestus rohkesti koolialisi lapsi.

Emade ja laste nõuandlaid Eestis on 28, neist 18 omavalitsuste ja 10 eraorganisatsioonide ülalpidamisel. 1938. a. registreeriti nõuandlaid 28.501 last ja 2093 rasedat ema. Juhuslikult tarvitas tervishoiulist nõuannet 5225 last. Laste visiitide arv nõuandlaid oli 65.879, emade visiitide arv — 7269. Laste ja emade perekondadesse tegid arstid aasta kestes 1340 ja õed 21.350 visiiti.

Rinnalaste kodudes oli 1938. a. 721 last ja 319 ema.

Laste lahtiseks hoolekandeks andis riik 1938. a. omavalitsustele 270.000 kr., mida ei saa pidada selleks otstarbeks kuigi suureks summaks.

Õlithaseis on mõnes osakonnas alatiselt suitsu ja gaasi, mis takistavad töötamist. Suitsu ja gaasi kõrvaldamine tööruumidest on tehniliselt võimalik.

Korteriolud Kohtla-Järve põlevkivitööstuses on veel halvad. On tarvis uusi ja nõudeile vastavaid elukortereid.

Väikesest haavakesest sai veremürgituse ja suri August Rajak, kes töötas a.-s. Lellepi metallitööstuses. Ta kriimustas 11. märtsil 1939. a. töö juures oma vasaku käe põialt ega lasknud haavakest, mida pidas tähtsusetuks, korralikult kinni siduda. Haavasse sattus mustus, mees sai veremürgituse ja suri. Toome selle loo näitena, kuidas ka väikeste kriimustuste ja haavakeste korralik ravi on tarviline.

Tööõnnetuste vastu võitlemiseks „Kiviõli“ põlevkivikaevandustes töötab ametnike ja tööliste esindajaist toimkond, kel on ülesandeks juhtida tööliste ja tööjuhtide tähelepanu ohtudele ja nõuda puuduste kõrvaldamist.

Piimatalitustes tehniline järelevalve puudulik. Õnnetuse kohta Riidaku koorejaamas, kus plahvatus läbi 3 taluperemeest sai surma ja mitmed vigastada, kirjutab „Uudisleht“ nr. 201 muuseas, et piimatalituste võrgu arendamisel on unustatud tehniline järelevalve. „Ent nagu selgub Riidaku õnnetusest, seati siin uued masinad üles ja lasti käiku, ilma et enne seda keegi oleks tunnud huvi selle vastu, kas need on ka töökõlvulised või mitte.“ „Nagu selgub, olnuks see õnnetus välditav, kui oleks siin täidetud ükski nõue neist: uute sisseadmete asjatundlik ülesseadmine ühes kontrolli- ja järelevalvega või asjatundlik ja kutseõiguslik ettevõtte juhataja.“

Miimesugust

Üldine tööteenistus Eestis kaalumisel. Kohutuminister A. Assor ütles oma äsjapeetud raadiokõnes, et „ei ole Vabariigi Valitsus kõrvale heitnud ka üldise tööteenistuse kohustuse sisseadmise küsimust“. Meie arvates tuleks see fašistlike režiimidega riikidest päritud idee küll täiesti kõrvale heita. Üldise tööteenistuse sisseadmist ei ole Eestis tarvis.

Kreenholmis vallandatud töölistest on pääsnud vaid osa mitmesugustele linnavalitsuse välistöödele, suurelt jaolt on vallandatud töötajad. Linnavalitsuse poolt korraldatud õmblustöödele pääseb vaid mõnikümmend nais-töölist.

Tööstusettevõtteis näitab tööliste arv pidevat langust „Majandusteated“ toob R. Sõrmuse ülevaate tööstusettevõtete ja töölole kohta 1. okt. 1939. a. Sellest näeme, et 1. sept. oli töötajaid kesk- ja suurtööstuses 62.893, 1. nov. — 59.968. Töömahu kitsenemist osutasid septembril lõpuks peagu eranditult kõik tööstusharud. Tööliste töötundide arv oli suur- ja kesktööstuses aug. 11.055.000 ja sept. 10.264.000.

Iluravile aastas kulutatakse P.-Ameerika Ühendriikides 250 miljonit dollarit, mis jagatult 39 miljonile Ameerika naisele teeb igaihe kohta 6 doll. aastas. Muidugi ei kulutata ka Ameerika naiste poolt iluravi peale ühtlaselt, vaid rikas kiht kulutab enam, kuna suured hulgad — talupidajate, tööliste ja teenijate naised — kulutavad vähem. Ameeriklased põhjendavad iluravi vajadust umbes nii: ilusad naised on niisama tähtsad kui kahurid, ilus naine on isegi relvadest hädatarvilisem inimkonna püsimisele ja sigimisele.

Kuritööd alkoholi mõjul. 1. oktoobrist kuni 1. novembrini s. a. „Eesti Naise“ kokkuvõttel oli alkoholi mõjul oktoobrikuus: tapmisi 2, tapmiskatseid 5, muid surmajuhtumeid 6 ja vigastustega pääsnuid 3. Pussitamisi, lärmitamisi ja hooletusi viinastunud olekus oli kokku 318 juhtu, riisumisi, vargusi ja muid kuritööid kokku 21 juhtu, kõiki kokku 8 surmajuhtu, 5 tapmiskatset, 3 vigastust ja 339 muud kuritööd.

Vallandamisel eeskirjade täitmist on nõudnud mõne suurtööstuskäitise töölisvanemad. Vallandamisel tuleks eeskirjade kohaselt vallandada need töölistes, kel töö vabrikus on rohkem kõrvalteenistuseks, näiteks taluomanikud ja nende pojad-tütred. Sageli aga val-

landatakse ceskätt perekonnatoitjad, kel töötasu on ainsaks sissetulekuks.

Sotsiaalpalgast kirjutab „Post.“ nr. 303: „Juba aastaid on juttu olnud sotsiaalpalgast, s. o. palgast, mille suurus oleneb palgaaja perekonna suuruselt, nõnda et suurema perekonna toitja saaks kõrgemat palka kui väikese perekonna ülalpidaja. Säärase palgasüsteemi pooldajaid on meil rohkesti ja nagu kuulda, olevat ka sotsiaalministerruumis ta läbiviimiseks mõningaid eeltöid tehtud.“

Mis kava see jälle on — meie ei tea Ootame ära. Vististi kavatakse jälle midagi alpuhast.

Töötasu ostujõud langeb pidevalt, kuna töötasude tõstmist juhtub harva ja liig väikesel määral, samal ajal aga elumaksumus näitab pidurdamata tõusu.

Kohtla-Järvel valmis 120 uut korterit, kuna osa kortereid on valmimas. Et Kohtla-Järve tööliste võimaldada tarvilisel määral elukortereid, tuleb veel palju ehitada.

Tööstuskeskustes on politseinike arvu suurendatud. Peale välispolitsei on ka täiendatud poliitilise politsei koosseisu.

Sotsiaalministeerium vaeselapse osas. Riigi lisaeelarvest, mis on 8.849.179 kr. suur, saab Sotsiaalministeerium vaid 215.123 kr., millest läheb laste lahtise hoolekande korraldamiseks 60.000 kr., laste toitlustamiseks 40.000 kr., Nõmme linna tiisikushaigete eraldusmaja sisustamiseks 20.000 kr., haigete ja hoolealuste ülalpidamiseks tervishoiu- ja hoolekandeaustustes 20.000 kr., makkushaiguste vastu võitlemiseks 12.000 kr. Turismi arendamise fond saab 55.000 kr., kuigi turiste lähemas tulevikus, vähimalt sõjaoludes, oodata ei ole. Sotsiaalalale oleks tarvis juhtida palju enam krediite, sest nende järele on tarvidus, kuid selleks krediite ei leita.

Tööstus- ja majandusõpilaste koolide fondi põhimäärus on avaldatud RT 104 — 1939. Fondist antakse toetusi ja laene tööstus- ja majandusõpilaste koolide ülalpidajatele nende koolide varustamiseks ruumidega, õppeseadmetega ja muu vallasvaraga.

Üldine haridus SSSR-is. Tsaariaegne Venemaa oli oma rahvahariduselt üks viimseist. ⁴/₅ lastest ja noortest jäi hariduseta. Iga 1000 inimese kohta oli vaid 223 kirjaoskajat. Iseäranis suur oli kirjaoskamatute arv külas. Mõnel rahvusel ei olnud oma kirjatähtigi.

20 viimase aasta kestes on sündinud SSSR-i rahvahariduse alal suur pööre. Kool on emakeelne ja hinnata. Algkoolisundus on 7-aastane. Nüüd on SSSR-is kõigil rahvastel oma kirjakeel, emakeelsed õpperaamatud, ajalehed, raamatud. Nüüd õpib N. Venes üle 40 milj. noore alg- ja keskkoolides. Tsaari-Venemaal oli see arv vaid 8 miljonit.

Töölisühingute ruumid. Tallinnas tuleb asuda tööliste rahvamaja väljaehitamisele. Teistes linnades võivad kohalikud omavalitsused anda töölisühingutele kasutamiseks vastavaid ruume, nagu seda on tehtud Tartus. On vahest võimalik selleks otstarbeks kasutada mõnd maja, mis sakslaste äraminekul vajab uut peremeest.

Lastega riigiteenijad ja riigitoölised saavad tänava pühadeks väikest lisatasu.

Tööliselamud Kostarikas. Käesoleva aasta juulis võttis korterikomisjon tarvitasele abinõusid tööliselamute ehitamiseks. Töötati välja ehitusplaan, et alata 240 töölistemaja ehitamisega. Tööliste võimaldatakse soovi korral igakuise osamaksa tasuda ehituskulud ja seega omavad nad tulevikus üksikorteri peremehe õigused töölistemajades.

Ebaõiglased karistuskäigud kaevandustes. Põlevkivikaevandustes töötavate kaevurite seas on korduvalt nurinat tekitanud kaevanduste juhatuste poolt määratud n.-n. karistuskäikude süsteem. Näiteks, kui juhtub, et kontrollimisel vagonetist leitakse lubamatult palju põlevkiviks kõlbamat aherainet, määratakse kaevur selleks ettenähtud „karistuslaagrisse“, milleks on halvad töökohad, kus teenimine ja töötamine osutub raskeks. Karistuskäigud on sisse seatud meeste hooleksaamale tööle virgutamiseks ja töökorralduste vastu eksijaile ka karistuseks.

Kaevureile ei meeldi aga „karistuslaagrisse“ määramise kord, mis toimub igast esimesest kuupäevast kuni kuu lõpuni. Näiteks, kui kaevur kuu esimestel päevadel satub kontrolli kätte, tuleb karistuskäigus mööda saata terve kuu. Kui aga sama süüteo eest tabatakse näiteks kuu lõpul, siis tuleb karistuskäigus töötada vaid mõni päev. Kuna seega karistus tuleb määramisele nagu loteriil, siis pole see kaevureile vastuvõetav, kuna ühe- ja samasuguse eksimuse eest karistuskäigus tuleb töötada kas terve kuu või üks päev.

Säärased karistuskäigud on eriti läbi löönud kaheks meie suurimas kaevanduses — Kohtla-Järvel ja Kiviõlis.

Halvaks korralduseks peavad kaevurid ka töö juures purunenud tööabinõude kinnimaksimist. Tavaliselt pannakse kõigi purunenud tööabinõude katkemine kaevurite süüks ja nende hind arvatakse palgast maha. Juhtub aga, et üht ja sama tööriista tuleb töölistel välja maksa mitu korda, kuna tööriist pärast parandamist uuesti kasutamisele tuuakse ja ka edaspidistel purunemistel arvatakse palgast maha ikkagi nende täisvääratus. Samuti peetakse purunenud esemete remondi kulusid liigselt suureks. Näiteks Kohtla-Järvel on pandud maksta korraldus, et katkenud suruõhuvooliku lappimise eest kaevuri palgast arvatakse maha 4 krooni, kuigi kulud sageli nii suureks ei kujune.

„Uudisleht“.

Ostike jõulumärke

Tiisikus, see levinuim ja ohtlikem sotsiaalne haigus, on oma juured ajanud selleks liig kaugele, et talle saaks vaadata kui ainult üksikinimese vaenlasele.

Tiisikus on kogu rahva vaenlane ja kogu rahvas peab kaasa aitama, et suudetaks ta võimutsemist aheldada.

Teadmine, et mitte keegi — ei naine ega mees, ei rikas ega vaene, ei väikese ega suure haridusega inimene — pole tiisikuse vastu kindlustatud, peab igaüht seda enam õhu-

tama kaasa aitama kulurikkale tuberkuloosi vastu võitlemise tööle.

Väikestest kividest on võimalik püstitada suuri ja võimsaid chitusi. Väikestest üksikannetustest on võimalik asutada vägevaid „valge taudi“ rünnakuile vastupidavaid ja teda hävitavaid kantse.

Sellele põhimõttele tugedes laskis Tuberkuloosi Vastu Võitlemise Sihtasutus käesoleval aastal teiskordselt Eestis käibelega jõulumargid, millede müügi tuludest, kuigi nende üksikhinnaks on vaid 5 senti, asutatakse võimas vastu võitlemise tööle kaasaaitav abimees — tiisikushaigete töökodu.

Meil on palju tiisikushaiged, kellele ter-
vislik seisund laseks neil teha kergemaid töid. Tööd teeksid tiisikushaiged meelsasti, et vabaneda alaväärtusliku ning ühiskonnale kasutu kodaniku tunde-
st. Avalikud ja erasutused aga ei võigi rahva tervishoiu huvides lahtist tiisikust põdevaid isikuid võtta ametisse. See-
pärast oleks hädavajaline asutada tiisikushai-
gete töökodu, kus nad saaksid töötada jõu-
kohaselt arstliku järelevalve all, saades ka vajalise ravi osaliseks. Samuti oleks võimalik nende asutuste juures avada osakondi, mis püüaksid hankida sanatooriumidest ja ravilait lahksu-
vaile paranenud tiisikushaigetele jõukohast teenistust, et sanatooriumiravi tagajärjed sotsiaalse kitsikuse survele ei häviks ja et inime-
ne ei satuks uuesti kurja taudi küüsi.

Selle asutuse nurgakivi on juba pandud, kuna möödunud aastal esmakordselt käibelega lastud jõulumargid töid puhastulu kr. 5986,05, millise summa Tuberkuloosi Vastu võitlemise Sihtasutise Nõukogu deponeeris tiisikushaigete töökodu asutamisefondina pank. Sellest sum-
mast üksi aga ei piisa uue asutuse ellukutsu-
miseks, kuid me loodame selle summa jõud-
sat järkjärgulist suurenemist, vastavalt Tu-
berkuloosi Vastu Võitlemise Sihtasutise otsu-
sele, et asutatud fondi täiendatakse igal aastal jõulumarkide müügist saadava puhastuluga ja annetustega jõulumarkide levitamise toeta-
miseks.

Loodame, et jõulumargid kujunevad meil samasuguseiks endastmõistetavaks jõulutar-
beiks nagu jõulukuusk ja -küünlad.

Ja mida soojemat vastuvõttu jõulumark leiab, mida laialdasemalt see levib ja mida kiiremini see kujuneb endastmõistetavaks jõu-
luesemeks, seda varem hakkavad kerkima uue asutuse — tiisikushaigete töökodu — müürid. See asutus peab tagasi andma palju-
dele nende tervise ja neid täitma uue elurõo-
muga ning säilitama riigile ja ühiskonnale tiisikuse küüntest päästetud kasulikke koda-
nikke.

Et jõulumargi idee on Eestis alles uudne, lubatagu mõni sõna selgituseks, mis on jõulumark.

Jõulumark kujutab endast meeldivat värvi-
küllast margikest, mis kleebitakse jõulukuus-
saadetavatele kirjadele, postkaartidele, post-
pakkidele ja õnnesoovikaartidele; kirjadele —

ümbriku tagaküljele ja kaartidele — sõnumite osale. Postmargina nad ei kehti.

Jõulumargi idee pärineb Daanist, kus 1904. a. ilmus käibelega maailma esimene jõulu-
mark. Käesoleval ajal on jõulumarke käibel 45 riigis kõigis viies maailmajaos, saades igal pool sooja vastuvõtu osaliseks.

Eestis on tänavused jõulumargid müügil 1. detsembrist 1939. a. kuni 6. jaanuarini 1940. a.

Müügihinnaks on 5 senti tükk.

Loodame, et kellelegi ei tundu raskena ohverdada väike summade jõulumarkide ostmiseks ja et iga jõulukuul saadetavat posti-
saadetist ehib jõulumark.

Tuberkuloosi Vastu Võitlemise Sihtasutise juhatus.

Ida Elbrecht 50-aastane

8. detsembril s. a. pühitses Tartu üldhaige-
kassa arvepidaja Ida Elbrecht oma 50-dat sünnipäeva. Juubilar on sündinud Tartumaal Puhjas talupidajate lapsena. Õppinud Tartus A. Puškini nimelises gümnaasiumis. Koolist lahkudes asus E. Bergmanni trüükikotta kontori-
ametniku kohale. Hiljem siirdus Petrogradi, kus töötas pangaametnikuna. Opteerus Eestisse 1921. a. lõpul. 13. jaanuarist 1922. a. alates töötab Tartu üldhaigekassas reskontro-
pidajana. Oma ametikohuseis ta on hoolas ja täpne — tema raamatud ei tohi vigu sis-
saldada! Samasugust korda nõuab ta ka teiselt. I. E. on üks neist inimestest, kel on seda, mida sakslane nimetab „sitzfleisch“iks; tal on püsivust. Oma tööala poolest ei paista ta haigekassas käijaile eriti silma. Siiski tema töö on väga tähtis ja tarvilik, kuna ta arvutab neid kohustusi, mis tööandjail on haige-
kassa vastu täidetud ja ka täitmata. Ja selles asjas peab olema kord ja täpsus. Ta omab teatava väljakujunenud maailmavaate ja tõeks-
pidamise, mille juures ta püsib ja mida ta ei lase kõigutada. Seejärel on haigekassa töö talle eriti lähedane.

Oma kohuste täitmisel ta on kõigi vastu täpne ja korrektn. Oma kaastöölistega suhtlemisel ta omab närvi huumoriks, kuid see ei takista teda ka tõtt ütlemast, kui see on vajaline. Seda on pidanud eriti kogema haigekassa masinavärki lülitatud noorem genera-
tsioon.

Ida Elbrechti märkimisväärsele tähtpäeval võtku ta vastu soojem käepigistus nendelt, kellega ta pikki aastaid on koos töötanud haiguskindlustuse põllul, kus on küllaldaselt ohakaid ja okkaid, kuid kus ei lõigata loorbereid. Tüsedale tööjõule haigekassa töös soovime veel pikka iga, head tervist, tööjõudu ja püsivust ka tulevasteks päevadeks ja veel paljudeks aastateks.

K. L.

„Töö ja Tervise“ tellijaile.

Palume 1940. a. „Töö ja Tervise“ tellimised varakult talitusele ära saata.

„Töö ja Tervise“ talitus.

- SISU: 1) Tööstusruumide valgustusest — Dr. A. Paomes. 2) Tööliste puhkeaja laiendamise küsimus — Antropos. 3) Statistika ja haigekassad — P. Margna. 4) Korteriküsimus — L. Johanson. 5) Kindlustusametite tegevus ja seadus — V. Luksepp. 6) Haigekassa teenija õiguslik vahekorid haigekassaga — K. Lukk. 7) Kui kaua lasub haigekassal kohustus maksa kassaliikme matuseraha. 8) Riigikohtu tegelus. 9) Haigekassade tegevusest. 10) Tartus asuva Mellini haigla saatuse küsimus. 11) Sotsiaalkindlustus. 12) Töökaitse. 13) Tervishoid. 14) Mitmesugust. 15) Ostke jõulumarke. 16) Ida Elbrecht 50-aastane

Vastutav toimetaja Karl Lukk. Tegev toimetaja L. Johanson. Väljaandja Eesti Haigekassade Liit. Ilmumise aeg 19. detsembril 1939.

Tall. E Kirj. Üh. tr., Pikk 2. 1939